

KUUSISTON LINNAN TUTKIMUKSET VUONNA 1992.

KAIVAUSKERTOMUKSET ALUEILTA 9201, 9202, 9203, 9204.

Kari Uotila

Johdanto

Vuonna 1992 muuritutkimusten yhteydessä tehtiin neljä pientä koekaivausta. Kaivausalue 9201 tehtiin U-huoneen länsiosaan, alue 9202 I-huoneen oviaukon edustalla päälinnan pihalle, alue 9203 K-huoneen itäseinän oviaukkoon ja alue 9204 K-huoneen eteläosassa olevaan portaikkoon, joka johtaa L-huoneeseen. Kaivaukset liittyivät kiinteästi kohteissa tehtyihin muuritutkimuksiin ja korjaustöihin, joten kaivausten johtajana oli Kari Uotila, joka vastasi lähes kaikesta dokumentoinnista. Apulaisina olivat Hans Siren ja Tiina Jäkärä.

Kaivausten tarkempi tulkinta jää näiden kertomusten ulkopuolelle, koska ensinnäkin kertomukset on tehty hyvin nopealla aikataululla. Toinen tärkeä seikka oli se, että U-huoneen ja I-huoneen oviaukon ympäristön muut kaivauskertomukset eivät olleet valmistuneet vielä keväällä 1993.

1. Alue 9201

Kaivausalue 9201 sijaitsee U-huoneen länsiosassa aivan nykyisen länsiseinän juurella. Alue muodostui niin, että keväällä 1992 purettiin muuritutkimuksissa länsiseinän alaosan vinoittainen konservointi, jonka alta tuli esiin alkuperäiset maakerrokset, joihin ryhdyttiin kaivamaan alueena 9201. Pohjoisessa alue rajautui esiin tulleeseen seinärakenteeseen. Idässä ja etelässä kaivausalue rajoittui vuonna 1989 kaivettuun alueeseen 8902. Vanhan kaivausalu-

een raja oli hämärtynyt vuonna 1991, jolloin kaivausalue peitettiin aikaisemmalla kaivausmaalla ilman selvää merkintää täytön laajuudesta. Lisäksi vuoden 1989 kaivausraportointi on vielä kesken, joten vuoden 1992 kaivauksilla oli koko ajan ongelmana alueen rajautuminen etelään ja itään.

Kaivausalue jaettiin ensi vaiheessa 2 x 2 metrin ruutuihin A ja B, joista A oli pohjoisempi ja B eteläisempi. Alueen eteläosassa kaivaukset levittäytyivät hiukan ruudun B-ulkopuolellekin. Samoin kaivausten toisessa vaiheessa (9201 b) laajennettiin kaivausalueetta kohti länttä ja pohjoista, jolloin syntyi noin 1 x 1 metrin kokoinen ruutu alueen pohjoisosaan.

Länsiseinän purkutöiden ja seinän huonokuntoisen rakenteen vuoksi kaivausalue ei ollut systemaattinen, vaan se seuraili länsiseinän kivirakenteita. Tämän vuoksi alueen leveys oli A-ruudussa vain noin 50 cm ja B-ruudussa jopa 2 m. Kaivausteknisesti alue oli hyvin hankala, sillä myöhemmät seinän korjaukset olivat rikkoneet kerroksia. Samoin oli selvää, että kerrokset olivat jatkuneet vuonna 1989 kaivetulle alueelle. Kaivaukset pyrittiin toteuttamaan luonnollisia kerroksia kaivamalla, mutta alkujaan hyvin vino maasto asetti reunaehtoja. Kaivausten loppuvaiheessa tutkimuksia rajoittivat seinärakenteiden alimmat suurikokoiset kivilohkareet, joiden lähiympäristöä ei voitu tutkia sortumavaaran vuoksi.

Aluetta 9201 kaivettiin aikavälillä 23.4.-17.6.1992 kaikkiaan noin 15 päivän ajan. Kaivausten johdosta ja dokumentoinnista vastasi Kari Uotila ja kaivajina olivat Hans Siren ja Tiina Jäkärä. Kaivausten korkeuspisteenä käytettiin X-huoneen oven pielessä olevaa korkeuspistettä. Esineistö otettiin talteen kerroksen ja ruudun tarkkuudella, ja mahdollisesti ajoittavat löydöt myös vaaittiin.

Kaivausvalokuvat otettiin 6 x 6 - ja kinomustavalkofilmille ja lisäksi diafilmille.

1.1. Vaihe 1.

U-huoneen länsiseinän konservointimuurauksen alta tuli esiin vaalea mullan ja hiekan sekainen kerros, jossa oli runsaasti laastia ja tiilimurskaa. Kerros oli osittain sekoittunut purkutöissä. Kaivaukset aloitettiin poistamalla irtonainen maa-aines kerrokseksi. Kerroksen 1. pohja oli A ruudussa korkeudella +9.58-+9.64 ja ruudussa B +9.52-+9.62 ja aivan kaivausalueen länsiosassa korkeudella +9.90.

Kerroksen 1. alta tuli esiin jo paremmin säilyneet maakerrokset ja rakenteet. Tasossa 1. oli ensinnäkin A-ruudun pohjoisosassa esillä muutaman tiilen pää savi ja multamaakerroksessa ja ruudun keskellä oli laaja nokimaa-alue, jonka pinta oli korkeudella +9.44-+9.48. Tasosta 1. lähtien oli nähtävissä selvä maakerrosten ero ruudun A keskivaiheilla. Pohjoispuolella oli laaja nokimaa-alue ja eteläpuolella oli hiekkainen multamaa-alue ja aivan länsiseinän juurella oli paksu laasti- ja tiilimurskakerros.

Ruutujen A ja B länsireunalla koko kaivausalueen rajana oli suuri kivilohkare, joka oli lähinnä lounas-koillinen -suuntainen. Kivilohkareen itäpuolella oli A ruudussa yksi lohkoiksi rapautunut kivi (kivi A) korkeudella +9.57-+9.84. Ruudussa B oli lisäksi suuri kivilohkare (kivi B), jonka koko oli noin 70 x 130 cm. Kivi oli muodoltaan lähinnä suunnikas, jonka pitkä sivu oli ylöspäin. Lisäksi ruudusta B tuli purkukerroksen joukosta esiin useita pienempiä kiviä, jota eivät kuitenkaan muodostaneet mitään selvää muurattua rakennetta.

1.2. Vaihe 2.

Toisessa kaivausvaiheessa kaivettiin ensinnäkin kerroksena 2 mullan sekainen hiekkakerros, jossa oli runsaasti laastia ja tiilimurskaa ruudun B pohjoisosasta kahden suurikokoisen kivien väliseltä alueelta. Kerros lasi voimakkaasti kohti itää, sillä pinnan korkeus oli länsiosassa +9.62 ja itäosassa +9.44 ja pohjan korkeus lännessä +9.48 ja idässä +9.35 eli kerroksen paksuus oli noin 13-18 cm. Kerroksen alla alkoi tumma humusmaakerros numero 5.

Kerroksena 3 kaivettiin A ruudussa oleva hiekkainen multamaakerros, joka rajautui idässä nokimaahan. Kaivettu kerros kiersi nokimaa-alueen, jota ei tässä vaiheessa kaivettu syvemmälle. Kerroksen pinnassa oli kolme tumman multamaan aluetta, jotka syvemmälle kaivettaessa tulivat esiin koko alueen kattavana kerroksena 5. Multamaakerroksen pinta oli korkeudella +9.67-+9.76 ja pohja korkeudella +9.46-+9.66 eli kerroksen paksuus oli noin 10 - 20 cm.

Kerroksena 4 kaivettiin B ruudun eteläosasta suuren kivilohkareen eteläpuolella oleva hiekan sekainen multamaakerros, jossa oli runsaasti tiilimurskaa ja laastia. Kerroksen pinta oli korkeudella +9.80-+9.49 ja se lasi voimakkaasti kohti etelää. Kerroksen pohja oli korkeudella +9.46-+9.51, jolloin alla oli tumma multamaakerros (numero 5) ja savikerros (numero 10).

Tasossa 2. oli ruudun A pohjoisosassa edelleen multamaan ja saven joukossa muutama tiilen pää. Nokimaassa (korkeus +9.45-+9.47) oli runsaasti hiiltynyttä puuta ja pieniä kiviä ja tiiliä.

Nokimaan länsi- ja eteläpuolella oli laaja tumma multamaakerros (korkeus +9.44-+9.70). Nokimaan ja multamaan rajalla ruudussa A oli ruskea hiekkavyöhyke, jonka eteläpuolella oli hiukan tavallista hiekkaa. Lisäksi kerroksessa oli A kiven itäpuolella

maa-aineksen joukossa runsaasti lahonneen puun jäännöksiä.

Multamaakerros numero 5 katkesi B ruudussa suureen kiveen (B kivi). Kiven lounaispuolella oli samanlainen tumman multamaakerros, joka kaivettiin kerroksena 6. Kerroksen pinnan korkeus oli +9.46 ja pohjan korkeus +9.44.

B kiven kaakkoispuolella oli vaalea savikerros, jossa oli useita rapautuneita tiiliä. Kaksi niistä ulottui selvästi suuren lohkokiven alle. Savikerroksen (10) yläreuna oli kiven edustalla korkeudella +9.47 ja alareuna korkeudella +9.39-+9.29. Savikerros jatkui kiven edustalta kohti etelää (korkeudella +9.51) kaartuen kerroksen 6 eteläpuolelle. On mahdollista, että savikerros liittyy suoraan vuoden 1989 kaivauksilla todettuihin kerroksiin.

1.3. Vaihe 2b

Vaiheessa 2 b kaivettiin pois tumma multamaakerros numero 5, joka kattoi molemmat ruudut. Kerroksen yläpinnan korkeus oli A ruudussa +9.66-+9.70 ja pohja korkeudella +9.50-+9.59 ja B ruudussa korkeudella +9.40-+9.58 ja pohja korkeudella +9.33-+9.39. Ruudun B eteläosassa ollut tumma multamaakerros kaivettiin myös tässä vaiheessa. Sen korkeudet olivat +9.46-+9.44.

Tasossa 2b A ruudun pohjoisosassa nokimaan pohjoispuolelta poistettiin kokonainen tiili (26.5-27 x 12.5-13 x 8.5-9 cm) ja sen 1 cm:n paksuinen laastikerros ja sitten tumma humusmaa korkeudella +9.50, joka ulottui myös nokimaan länsipuolelle aina kiveen A saakka.

Nokimaa-alue ulottui aikaisempaa pidemmälle kohti länttä ja alueen etelälaidalla oli liikkeessä ollut kivi. Kiven eteläpuolella oli hiekkavyöhyke (kerros 13), joka ulottui läpi kaivausalu-

een kiinni kiven A kulmaan korkeudella +9.38. Hiekan joukossa oli runsaasti savitiivistettä. Kerroksen 13 eteläpuolella oli noin 10 cm levyinen puhdas savikerros ja sitten jälleen läpi kaivausalueen ulottuva hiekkavyöhyke.

A ja B kivien ja edellä mainitun hiekkakerroksen reunustamalla alueella oli savikerros numero 7 korkeudella +9.33-+9.39. Saven alla oli muutama pyöreä kivi ja kiven A ehjä muoto saatiin esille.

B-kiven kaakkois- ja eteläpuolella oli savikerros numero 10 korkeudella +9.40-+9.44. B kiven lounaisreunalla oli ohut laastikerros, joka ulottui kiven kaakkoisosan alle jääneihin tiiliin saakka. Aivan ruudun B eteläosassa oli kiveä vasten pystyssä tiili (27.5 x 13 x 9 cm), joka ulottui aina saveen saakka.

Kivien A ja B ja suuren lohkokiven välisellä alueella ruuduissa A ja B oli multamaakerros numero 8, jonka yläreuna oli korkeudella +9.68.

1.4. Vaihe 3

Ruudun A pohjoisosta kaivettiin nokimaa-alue kerroksena 9. Kerroksessa oli runsaasti hiiltynyttä puuta (puunäyte) ja rapautunutta kiveä. Kerroksen yläpinta oli korkeudella +9.40-+9.45 ja alapinta korkeudella +9.42. Nokimaan alla oli osittain tumma humusmaakerros, joka oli havaittu jo edellisessä tasossa ja osittain tumma savimaa ja kallio.

Nokimaan eteläpuolella oleva savikerros poistettiin kerroksena 7, jolloin sen yläpinta oli korkeudella +9.39-+9.33 ja alapinta +9.34-+9.30. Alapuolella oli noin 1-2 cm:n paksuinen tumma savikerros numero 11 ja sen alla tumma savimaakerros korkeudella

+9.32-+9.30.

Ruudussa B ollut savi poistettiin kerroksena 10. Sen yläpinnan korkeus oli +9.40-+9.44 ja alapinnan korkeus +9.16-+9.39. Kerros painui voimakkaasti kohti etelää. Saven alla oli tumma savi-
maakerros. Saven pinta oli noudatellut suurta kiveä B ruudun kaak-
koisosassa (+9.44) ja vaikutti siltä, että savella oli tarkoituk-
sella peitetty suurikokoinen kivi.

Kivien A ja B välistä ja länsipuolelta kaivettiin multa-
maakerros numero 8, jonka yläreuna oli korkeudella +9.48-+9.68 ja
alareuna korkeudella +9.45. Multamaan alta paljastui itäosassa
tumma savimaa ja länsiosassa A kiven länsiosa, joka ulottui sei-
nässä olevan suuren lohkarekivien alle.

Tasossa 3 oli ruudun A pohjoisosassa muutama tiilen pää,
kalliopaljastuma (+9.38) ja tumma humusmaakerros (+9.40), mutta
muuten koko kaivausalueen kattoi yhtenäinen tumma savimaakerros
numero 12.

1.5. Vaihe 4

Vaiheessa 4 kaivettiin A ja B -ruuduista pois tumma savi-
maakerros, jonka yläreuna oli korkeudella A ruudussa +9.34-+9.42
ja B ruudussa +9.16-+9.42. Kerroksen paksuus oli noin 10-12 cm ja
alareunan korkeus A ruudussa +9.44-+9.26 ja B ruudussa +9.17-+9.24.

Tasossa 4 vaalea hiekka tai hiesu tai savi (kerros numero
21) kattoi koko kaivausalueen. Kaivaukset lopetettiin tähän hiekka-
kerrokseen, jonka todettiin olevan luonnollinen hiekkakerros ja
olevan muutaman sentin paksuisena kallion päällä.

1.6. Alue 9201 b

U-huoneen länsiseinän purkutöiden yhteydessä paljastui kaivausalueen pohjoisosasta uusia maakerroksia, jotka kaivettiin muun kaivauksen jälkeen alueen 9201b. Kerrokset kaivettiin (kesäkuu 1992) luonnollisina kerroksina lastoilla.

1.6.1. Taso 1.

Purettun seinärakenteen alta tuli esiin tumma humusmaakerros numero 16, jonka pinta oli korkeudella +9.66-+9.95. Kerroksen pinta nousi voimakkaasti kohti länttä ja länsiseinän sisäosia. Multamaa ulottui alueen keskiosassa olevien kolmen tiilen päälle ja rajautui idässä tummaan nokimaahan (+9.49-+9.51) ja esiin kaivettuun kalliopaljastumaan (+9.36). Multamaakerroksen paksuus oli tiilien päällä noin 2-3 cm ja lännempänä jopa 10-15 cm.

1.6.2. Taso 2.

Multamaakerroksen alta tuli esiin selvä laastikerros (noin +9.70), jossa oli eteläosassa irtonaisia kiviä joukossa ja pohjoisosassa aikaisemmin näkyneiden tiilien päällä kaksi tai kolme rapautunutta tiiltä (+9.75). Tiilien päällä ja välissä oli kiinteää laastia, joka viittasi siihen, että tiilet olivat muodostaneet jonkin rakenteen. Sen sijaan tiilien alla oli suoraan tumma multamaa tai nokimaa - ei mitään perustusta.

Laastikerroksen alla oli multamaakerros numero 17. jonka korkeus oli noin +9.70. Tiilien alla oli multamaan sijaista vanha nokimaakerros.

1.6.3. Taso 3

Tiilirakenteen alla oli selvä nokimaakerros numero 18 (+9.57-+9.63), jonka paksuus 12-15 cm. Nokikerroksen alla oli li-

kainen hiekka (numero 21), jonka korkeus oli +9.37-9.53.

Alueen länsiosassa oli multamaan alla hiekan sekainen multamaa (+9.56), jossa oli nokiläikkiä (kerros numero 19). Kerroksen paksuus oli noin 10-12 cm ja alla oli hiekan ja saven sekainen luonnollinen kerros 21 korkeudella +9.44.

Alueen pohjoisosassa oli noen sekainen multamaakerros numero 20, jossa oli joukossa nokiläikkiä (+9.68). Nokimaa ulottui myös pohjoisseinän tiilipilarin eteläpuolelle korkeudelle +9.54. Multamaan alla oli hiekkakerros 21 korkeudella noin +9.50.

Kartat: nrot 554-561.

Valokuvat: mv: 8563-8594, 8607-8610, 8613-8629, 8735-8737, 8821-8825.

dia: 9252-9322.

2. Kaivausalue 9202

I-huoneen itäseinän oviaukon seiniä tutkittiin jo vuonna 1990 ja vuonna 1991 oviaukko ja pieni alue päälinnan pihalta kaivettiin arkeologisesti (L. Venheen kaivauskertomukset). Tuolloin saatiin esiin oviaukon eteläpielen ympäriltä rapautuneita tiiliä, jotka osoittivat tiilisen oviaukon jatkuvan ylemmän pihakivetyksen alapuolelle. Tiilisen ovipielen tutkimiseksi tehtiin eteläpielen itäpuolelle seinään kiinni noin 1 x 1 metrin kokoinen kaivausalue. Pintahumuksen alta tuli esiin pihakivetykset, joka dokumentoitiin (L. Venhe) jo vuonna 1991 ja purettiin. Vuonna 1992 kaivaukset aloitettiin pihakivetyksen alta.

Maakerrokset poistettiin luonnollisina kerroksina lastoilta ja lapiolla ja maa seulottiin 5 mm kuivaseulalla. Kaivaukset

dokumentoitiin taso- ja profiilikarttoihin ja dia- ja mv-filmeihin. Kaivaukset ja niihin liittyvät muuritutkimukset tehtiin touko-kesäkuussa 1992.

2.1. Taso 2.

Ensimmäisenä tasona oli dokumentoitu vuonna 1991 pihakivetyks, joka oli myös poistettu. Sen alla oli kauttaaltaan vaalea multamaakerros, jossa oli vain hiukan tiilimurskaa ja laastia joukossa (kerros numero 2.). Kerroksen alapinta oli korkeudella +10.34-+10.42 ja pinta laskee kohti länttä - eli seinää.

Tasossa 2 oli näkyvissä vielä seinän juurella kerros 2 korkeudella +10.41, mutta muualla alueella oli esillä kerroksen numero 3 yläpinta. Kerroksessa oli multamaan joukossa runsaasti tiilimurskaa ja laastia.

Kerroksesta 3 löydettiin brakteaatti, joka oli seuraavassa paikassa: kaivausalueen lounaiskulmasta itään 30 cm ja pohjoiseen 40 cm ja korkeus oli +10.35.

Kerroksen pinnassa oli alueen keskiosassa kaikkiaan viiden tiilen rykelmä (+10.39), mutta ne eivät muodostaneet mitään varsinaista rakennetta.

Seuraavaksi poistettiin kerros numero 3, jonka alapinta oli korkeudella +10.21-+10.41. Kerroksen paksuus oli paikoin vain 1-2 cm, lähempänä seinää yli 10 cm. Kerros laskeutui edellisen tavoin kohti länttä eli seinärakennetta.

3.2. Taso 3.

Tasossa 3 tuli esiin maakerros (kerros numero 4), jossa oli multamaan joukossa runsaasti sekundaarista savea ja laastia

(+10.21-10.41). Kaivausalueen pohjoisosasta tuli esiin neljä suuri-kokoista ja kaksi pienempää kiveä, jotka olivat korkeudella +10.32-+10.36. Kivien välissä savimaan osuus oli pienempi ja laastia oli muuta kerrosta runsaammin.

Savimaan paksuus oli 4-12 cm niin, että kerros kasvoi kohti etelää - ei ylempien kerrosten tavoin kohti länttä. Kerroksen alapinta oli korkeudella +10.18-+10.30.

3.3. Taso 4.

Tasossa 4 oli kerroksen 4 alapuolella tumma multamaakerros (kerros numero 5), jossa oli joukossa tiilimurskaa ja laastia. Kerroksen numero 5 yläpinta oli korkeudella +10.18-+10.30.

Pohjoisosan kivet kaivettiin tässä tasossa kokonaan esiin. Rakenteen tai ladelman muodosti neljä yläpinnaltaan tasaista kiveä (25x30-30x40 cm) korkeudella +10.33-+10.38 ja niiden välissä oli neljä pienempää kiveä laastikerroksessa. Rakenne erottui selvästi ympäröivistä maakerroksista muodostaen oman kokonaisuuden.

Kiviladelman länsipuolella aivan pohjoisprofiilissa oli 2 cm:n paksuinen tumma nokimaakerros numero 7 (+10.18), joka oli kiinni läntisimmässä kivessä.

Seuraavassa vaiheessa kaivettiin pois kerrokset 5 ja 7. Kerroksen 5 paksuus oli noin 15-20 cm ja alapinta oli korkeudella +10.12-+10.21. Kerroksen 7 pohja oli korkeudella +10.16. Molempien kerrosten alta tuli esiin hiekka- ja laastikerros (kerros numero 6), jossa oli joukossa multamaalaikkuja. Kerroksen yläpinta oli korkeudella +10.12-+10.21 ja alapinta korkeudella +9.97-+10.09, jolloin kerros oli keskiosaltaan syvimmällä. Kerroksen paksuus oli noin 12-20 cm. Hiekkakerros näyttää ulottuneen ainakin osittain

kiviladelman alle.

Hiekka- ja laastikerroksen alla oli tumma multamaakerros (kerros numero 8), jossa oli joukossa laastia ja tiilimurskaa. Kerroksen paksuus oli noin 5-10 cm ja kerroksen alapinta oli korkeudella +9.82-+9.99 ja kerros laski kohti länttä.

3.4. Taso 5.

Multamaakerroksen alta (numero 8) tuli esiin tumma savimaakerros (numero 9), jossa oli joukossa hiililäikkiä. Kerroksen pinta oli korkeudella +9.82-+9.99 ja kerros rajoittui pohjoisessa kaivamatta jätettyyn kiviladelmaan ja oviaukossa olevaan tiili ja laastirakenteen jäännökseen. Kiviladelman länsipuolella maa-aines oli muuta kerrosta savisempaa ja siinä oli lantaa joukossa.

Savimaan paksuus oli noin 2-15 cm ja paksuus vaihteli suuresti eri puolilla aluetta. Kerroksen pohja oli korkeudella +9.76-+9.96 ja kerros painui kohti etelää ja länttä.

Savimaan alla oli hiekka- ja humusmaakerros numero 10, jonka paksuus oli noin 1-5 cm ja alapinta oli noin korkeudella +9.68-+9.80.

Kerroksen numero 10 alla oli alueen eteläosassa ohut hiekkakerros (numero 11) ja savikerros (numero 12). Hiekkakerroksen yläpinta oli korkeudella +9.78 ja saven alapinta korkeudella +9.58. Kerrokset muodostivat selvän painauman. (eteläprofiili)

2.5. Taso 6

Tasossa 6 oli esillä koko kaivausalueen pohjana oleva luonnollinen hiekkakerros, jonka korkeus oviaukon pohjoispielen lähellä oli noin +9.98-+10.01, kiviladelman kohdalla noin +9.96 ja

eteläosassa +9.66--+9.85. Luonnollinen hiekkakerros laski siis jyrkästi kohti etelää.

2.6. Yhteenveto

Kaivausalue 9202 oli vain yksi osa I-huoneen itäseinän oviaukon kaivausalueista, joten kovin pitkälle meneviä tulkintoja ei voi tehdä tuntematta viereisiä kaivausalueita.

Alueen vanhimman vaiheen muodostivat luonnolliset hiekka- ja savikerrokset ja mahdollisesti myös alin tumma humusmaakerros (varsinkin eteläprofiilissa), joka saattaa olla vuosisatainen kasvillisuuskerros.

Hiekan päällä oleva paksu savikerros, jossa on humusmaata ja paikoin runsaasti nokea voi edustaa alueen vanhinta asutusvaihetta. I-huoneen seinää rakennettaessa on savikerros selvästi kaivettu pois, joten se on seinää vanhempaa vaihetta.

Seuraavaan vaiheeseen kuuluvat seinän rakentaminen ja kiviladelman rakentaminen ja siihen liittyvät multamaa- ja tiilimurskakerrokset. Mahdollisesti tähän vaiheeseen kuuluu myös paksu savitäyttö, joka asettuu samalle korkeudelle kuin alempi kivilatomus.

Kivilatomuksen päälle on kertynyt tai tuotu multamaakerros, jonka päälle on ladottu ylempi pihakivetyks. Pihakivetyksen yläpuoliset maakerrokset oli kaivettu pois ilmeisesti jo 1800-luvulla, joten koko käyttöajan historiaa ei enää voida saada selville.

2.7. Alue 9202 b

Alueena 9202 b käsitellään I-huoneen oviaukon etelä- ja pohjoispielien kapeita maakerroksia, jotka olivat jääneet kaivamatta vuonna 1991. Ne poistettiin vuoden 1992 tutkimusten yhteydessä, kun otettiin esiin alkuperäinen ovipieli. Kerrokset kaivettiin luonnollisina kerroksina lastoilla ja seulottiin 5 mm kuivaseulalla.

2.7.1. Eteläprofiili

Eteläprofiilissa oli ylimpänä tumma likainen savimaa, joka rajoittui alempien kerrosten tavoin oviaukon länsiosaan ja kiinni itäosan suurikokoisiin kiviin. Kerroksen yläpinta oli korkeudella +9.60-+9.78 ja kerros nousi kohti länttä. Itäosassa kerroksen paksuus oli vain 2-3 cm, mutta lännessä lähes 20 cm.

Savimaan alla oli vaalea hiekkakerros numero 15, jonka pinta oli korkeudella +9.58-+9.62 ja kerros oli lähes suora ja paksuus 1-3 cm. Hiekan alla oli luonnollinen hiekka tai savikerros (numero 16), jonka yläpinta oli korkeudella +9.58-+9.59.

Eteläpielen länsikulmassa I-huoneen puolella oli tiilirakenteen ympärillä tumma humusmaakerros numero 20, jota poistettiin vain aivan tiilien päältä ja ympäriltä, sillä kaivausta ei haluttu jatkaa I-huoneen puolelle.

2.7.2. Pohjoisprofiili

Pohjoisprofiilissa oli ylimpänä kerroksena tumma multa-
maakerros numero 17. jossa oli joukossa talven 1991-1992 täyttömaita joukossa. Kerroksen yläpinta oli korkeudella +9.66-+9.87 ja kerros ulottui koko oviaukon alueelle. Kerroksen paksuus oli itä- ja länsilaidalla 1-3 cm ja keskellä oviaukkoa noin 30 cm.

Multamaan alla oli ensin ohut laastikerros ja sen alla

paksu luontainen hiekkakerros numero 18, jonka yläpinta oli korkeudella +9.58-+9.75 ja kerros nousi ylemmän tavoin kohti itä- ja länsipäätä. Kerroksen paksuus oli noin 7-25 cm ja alla oli kallio korkeudella +9.42-+9.65.

Pohjoisprofiilin itäpuolella pihan puolella oli vuoden 1991 kaivauskuoppaan kertynyt valuneen maa-aineksen kerros (numero 19), joka poistettiin. Pinnan korkeus oli +10.02-+10.10 ja pohja +9.96-+10.01.

Kartat: 567-569 (muut I-huoneen oviaukon kartat)

Valokuvat: mv: 8594-8598, 8686-8703, 8731-8734, 8738-8749.

dia: 9642-9670, 9693-9711, 9748-9759.

3. Kaivausalue 9203

K-huoneen itäseinän oviaukon tutkimusten yhteydessä päätettiin poistaa sekundaariset porraskivet oviaukosta. Ylin porraskivi oli rikkoutunut jo vuoden 1990 tutkimustöissä. Porraskivien eteläpuolella oli 40-50 cm:n levyinen laasti- ja tiilimurska-alue, josta havaittiin kokonaisten tiilien osia. Näiden perusteella pääteltiin, että joitakin oviaukkoon liittyviä tiiliä oli vielä jäljellä maan sisässä.

Kaivausalue rajoittui oviaukkoon ja se kaivettiin useassa vaiheessa, sillä kaivauksia jatkettiin vaihe kerrallaan. Niinpä yhtä luonnollista maakerrosta kaivettiin monessa eri kerroksessa eri osista oviaukkoa. Maa kaivettiin lastoilla ja seulottiin 5 mm:n kuivaseulalla. Kaivaukset dokumentoitiin tasokartoin ja dia- ja mv-filmein. Kaivaukset ja muuritutkimukset tehtiin kesä-heinäkuussa 1992.

3.1. Lähtötilanne

Oviaukossa oli neljä ehjää porraskiveä ja ylimpänä kaksi paikaltaan siirtynyttä kiveä, joiden välissä oli multamaata. Oviaukon länsipuolella K-huoneen puolella oli alimpana porraskivenä suuri kivilohkare.

3.2. Taso 1.

Kivien alta tuli esiin multamaakerros, joka kaivettiin kerroksina 1, 3 ja 6. Multamaan pinta oli itäosassa +10.02-+9.97, keskivaiheilla +9.85-+9.87 ja länsiosassa +9.37-+9.38 eli kerros laskeutui voimakkaasti kohti länttä. Oviaukon keskivaiheilla oli kerroksessa kolmen kiven rivi (+9.67-+9.70), joka oli porraskivien tukirakenne. Aivan ruudun länsiosasta tuli esiin koko oviaukon kattava kivistä rivi, joista pohjoisin kivi ulottui pohjoispielen alle (+9.17-+9.27).

3.3. Taso 1 b.

Kaivausalueen itäosasta paljastui multamaan alta ensimmäinenkin alempi porraskaskelma, joka on ainoa alkuperäinen porraskivi (+9.89). Porraskivien länsipuolella oli kerroksena numero 4 kaivettu multa- ja laastimaakerros, jonka yläpinta oli korkeudella +9.65 ja alapinta +9.60.

3.4. Taso 2.

Multamaan ja laastillisen multamaan alta paljastui oviaukon keskeltä laaja kalliopaljastuma, jonka reunoilla olivat jäljellä olevat maakerrokset ja rakenteet. Etelässä kalliota vasten ulottui laastikerros, jossa oli muutama tiilen pää (LN 92:25).

Lännessä oli edellisen kerroksen kivistin alla tumma multamaakerros numero 8 korkeudella noin +9.10 ja sen alla oli kallion koloissa ohut hiekkakerros numero 11 (+9.08).

Pohjoisessa oli luoteiskulman suuren kiven ympärillä tumma multamaakerros numero 8 ja keskellä oviaukkoa pieni multamaakerros numero 9, jonka yläpinta oli +9.62 ja alapinta +9.40. Multamaan lisäksi pohjoisosassa oli paksu laastikerros, josta tuli esiin muutamia tiiliä.

Idässä kerroksen 4 alla oli savikerros numero 7 korkeudella +9.51 ja sen alta tuli esiin laasti- ja tiilirakenne, jossa oli joukossa multamaata (kerros numero 10). Kerroksen yläpinta oli +9.54 ja alapinta +9.48. Laastikerrokseen kuului ainakin kolme tiiltä ja selvästi rakenne ulottui oviaukon eteläprofiiliin sisään. (Muuritutkimukset 1992. K-huoneen oviaukon eteläpieli).

3.5. Yhteenveto

Alueen 9203 kaivauksissa löydettiin vain ylin alkuperäinen porrasaskelma (+9.89). Oviaukon keskiosassa oli laaja länttä kohti laskeutuva kalliopaljastuma, jonka päällä oli vain multamaakerros.

Alueen etelä-, länsi- ja pohjoisprofiilissa oli viitteitä tummasta multamaakerroksesta, joka on tuhoutunut kaivausten keskiosasta. Alueen itäosan porraskivien juurelta esiin tullut tiili- ja laastirakenne vaikutti koko oviaukkoa vanhemmalta rakenteelta, joka on purettu lähes kokonaan oviaukon rakentamisen yhteydessä.

Kartat: nrot 578 ja 580 (K-huoneen muut kartat)

Valokuvat: mv: 8847-8848, 8850-8872, 9046-9066.

dia: 9808-9847, 9899.

4. Kaivausalue 9204.

Kaivausalue 9204 sijaitsi K-huoneen kaakkoiskulmassa, jossa oli L-huoneen johtava portaikon jäännös. Alueeksi 9204 valittiin portaikon alin askelma (koko 1 x 2 m), joka rajoittui etelässä ylempään askelmaan, lännessä portaikon seinään, pohjoisessa K-huoneeseen ja idässä tiilipilariin ja itäseinän oviaukon rakenteisiin. Alueen 9204 kaivausten tarkoituksena oli selvittää itäpuolella olevan tiilipilarin alimmat rakenteet ja alkuperäinen laajuus.

Maa-ainesta kaivettiin luonnollisissa kerroksissa noin 25-30 cm, jolloin saatiin esiin tason III laasti- ja kiviladelmä, johon kaivaukset lopetettiin vuodelta 1992. Tarkoituksena on jatkaa kaivauksia tulevana vuosina koko portaikon matkalle.

Kaivaukset dokumentoitiin tasopiirroksina ja dia- ja mv-filmeillä ja maa-aines kaivettiin pääasiassa lastalla ja seulottiin 5 mm kuivaseulalla. Viikon mittaiset kaivaukset tehtiin heinäkuussa 1992.

4.1. Lähtötaso

Alin porrasaskelma oli tehty tasaiseen betonipintaan upotetuista kivistä, jotka näkyivät vain osittain laastin alta. Porras ulottui myös itäpuolella olevan tiilipilarin ja itäseinän oviaukon väliseen tilaan. Laastillisen pinnan korkeus oli +9.06-+9.12. Ensimmäisessä vaiheessa poistettiin sekundaari porrask rakenne, joka ulottui korkeudelle +9.02-+9.04.

Betonirakenteen alla oli tumma multamaakerros (kerros numero 1.), jonka paksuus oli 2-5 cm. Kerroksen yläpinta oli noin +9.02-+9.04 ja alapinta +8.97-+9.02.

4.2. Taso I

Tasossa I tuli esiin mullan sekainen laastimaa, jossa oli maan joukossa useita pienehköjä kiviä ilman mitään selvää järjestystä. Ainoastaan alueen eteläosasta alkoivat erottua ylemmän porraskelman kivet ja tiilet. Tason I korkeus oli +8.97-+9.02.

Seuraavassa vaiheessa kaivettiin mullan ja laastin sekaista maata kerroksena 2. Kerroksen yläpinta oli korkeudella +8.97-+9.02 ja alapinta korkeudella +8.90. Noin 10 cm paksuisessa kerroksessa kivet olivat vain pinnassa ja niiden alla multamaan osuus väheni ja laastin osuus lisääntyi.

Alueen itäosassa tiilipilarin pohjoispuolelta tuli esiin kallion pinnasta selvä laastikerros, jonka muoto muistutti tiiliraennetta. Lisäksi kallion on vaalean multamaan välissä oli kapea (5-20 cm) tumma multamaakerros.

4.3. Taso II

Tasossa II oli 2 kerroksen alla esillä kattava vaalea laastikerros, jossa oli muutama tiili ja kivi laastin yläpuolella korkeudella +8.96. Aivan kaivausalueen eteläosassa oli noin 20 cm:n levyinen vaalea multamaakerros.

Alueen itäosassa saatiin esiin länttä kohti laskeutuva kallio korkeudelta +8.87-+9.04. Tiilikomeron pohjoisseinän alta tuli esiin vain myöhempiä korjaustöiden jälkiä - ei viitettä alkuperäisestä komerosta.

Seuraavaksi kaivettiin kerroksena numero 3 laastikerrosta noin 5-10 cm, jonka alta paljastui useita kiviä ja muutama tiili, jotka näyttivät muodostavan jonkinlaisen porraskenteen.

4.4. Taso III

Tasossa III oli esillä laastillinen kivi- ja tiilirakenne, jonka korkeus oli +8.81-+8.92. Laastillisen rakenteen raja pohjoiseen oli suhteellisen selvä, sillä yksi suurikokoinen kivi (40x50 cm) ja rapautunut tiili muodostivat selvän reunan pohjoispuolella olevaa multamaata vasten.

Aivan kaivausalueen pohjoisprofiilista tuli esiin 6-7 kiveä, jotka todennäköisesti liittyvät K-huoneen kivettyyn lattiaan (+8.85-+8.89). Yksi näistä kivistä ulottui portaikon länsiseinä alle.

Kaivaukset lopetettiin kolmanteen tasoon korkeudelle +8.80-+8.90 ja alue peitettiin muovilla ja päälle tuotiin täytemaata.

4.5. Yhteenveto

Kaivausalueen 9204 tutkimustuloksina voidaan mainita selvä porrusrakenne korkeudella +8.80-+8.90 ja siihen liittyvä huoneen kivetyks korkeudella +8.85-+8.89. Itäpuolella olevan tiilipilarin osalta vahvistui käsitys siitä, että nykyisellään komero on lähes kokonaan korjausrakentamisen tulosta. Vain I tasossa saatiin kalliion pinnasta viitteitä alkuperäisestä rakenteesta, joka viittasi moninkertaiseen tiiliprofilointiin pohjoisseinässä.

Kartat: nro 587.

Valokuvat: mv: 9067-9077.

dia: 9948-9970.

Kuusistossa 9.4.1993.

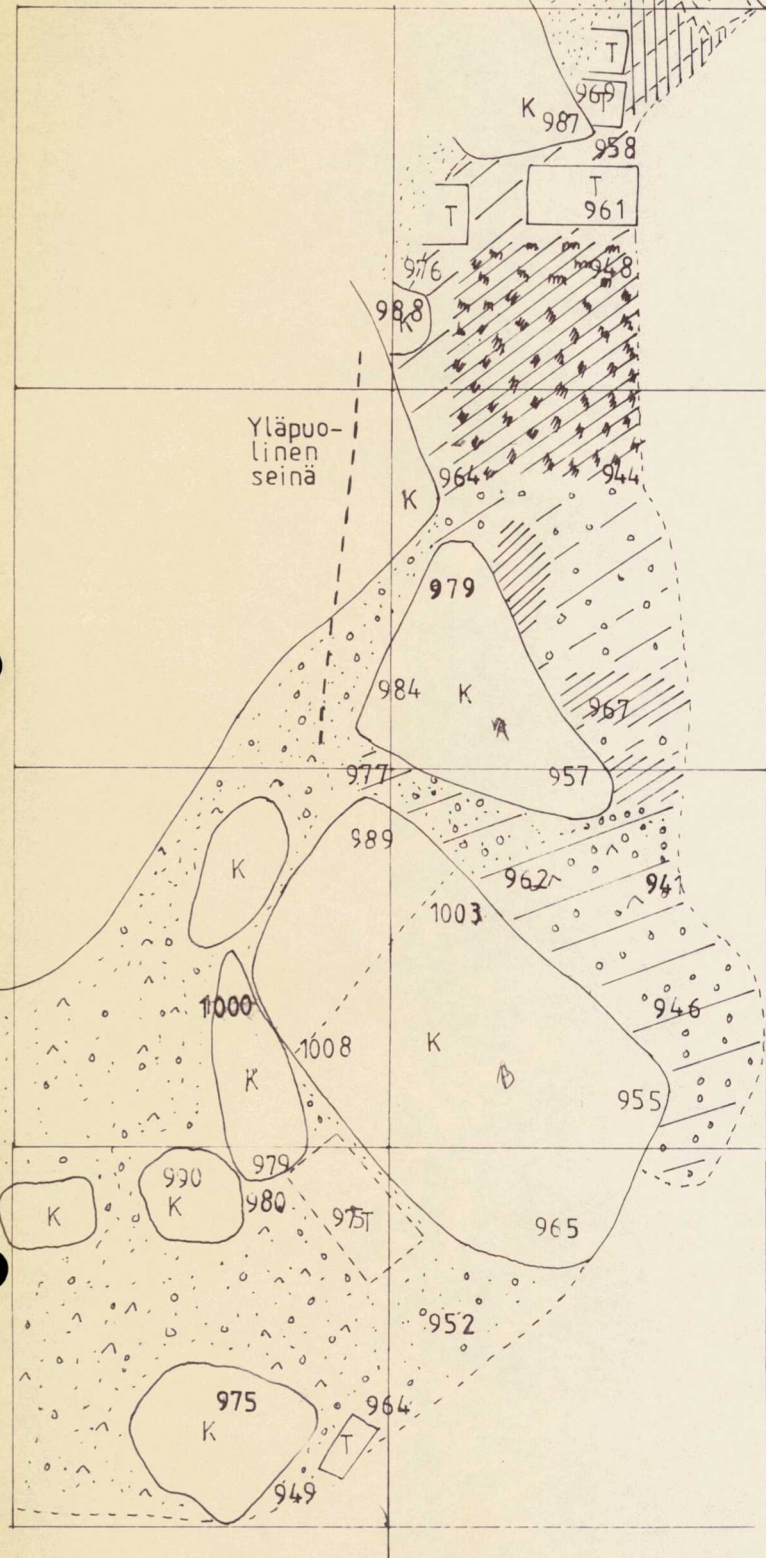
FL Kari Uotila

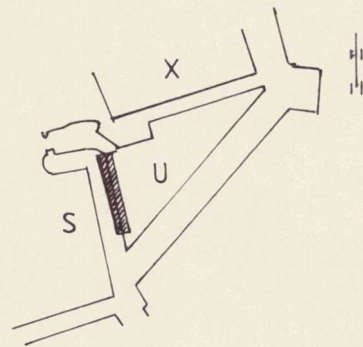
Pilarin tiiliosa

Pilarin kiviosa

- = SAVIMAA
- = MULTAMAA
- = NOKIMAA
- = HIEKKAINEN MULTAMAA
- = TUMMA MULTAMAA
- = HIEKKAA+LAASTIA+TIILIM.

0 50 1m

KUUSISTON LINNA
1992

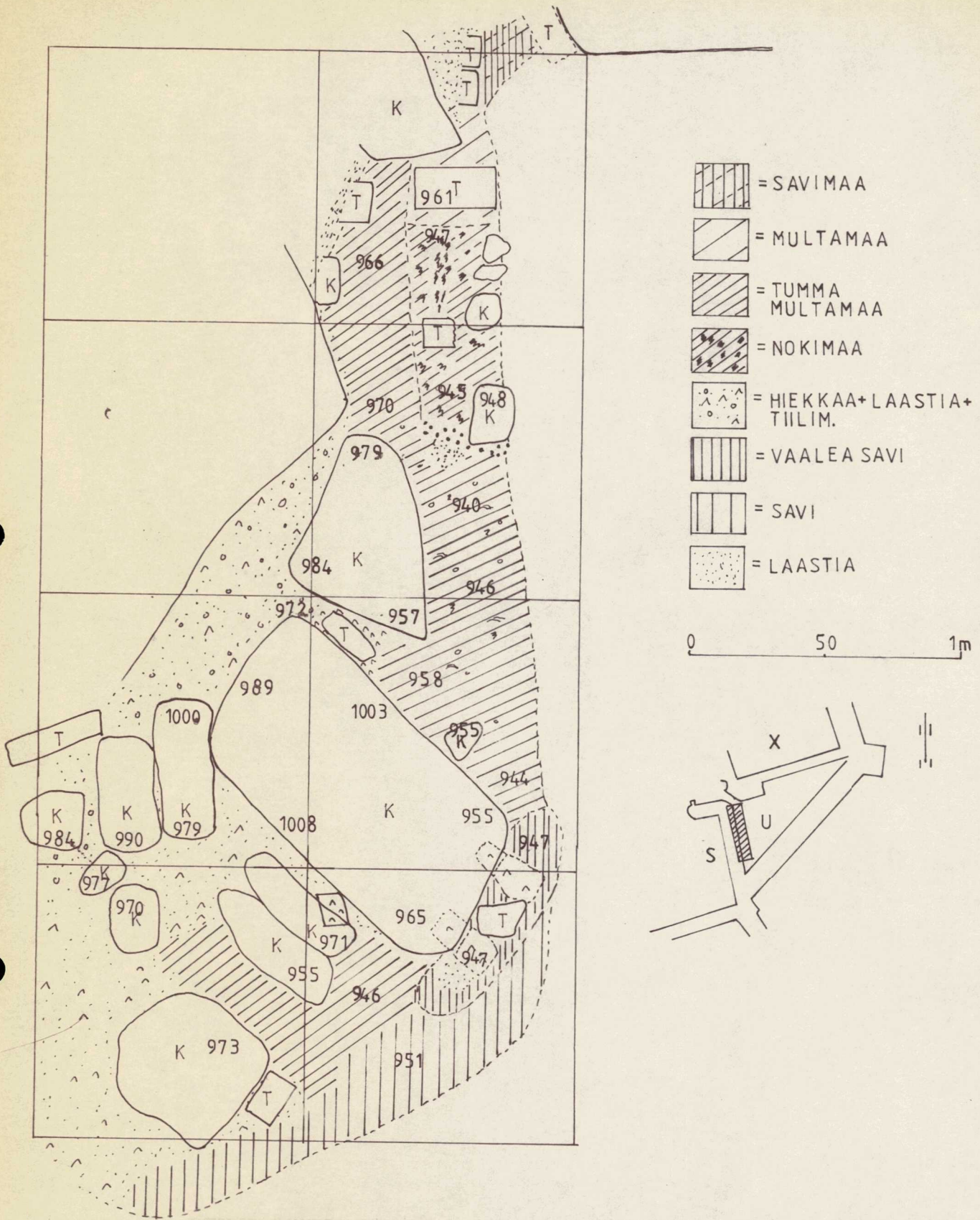
KARTTA N:O 554
ALUE 9201
TASO 1.

MITTAUSDOKUMENTOINTI
1:20
K. UOTILA

MUSEOVIRASTO RAKENNUSHISTORIAN OSASTO

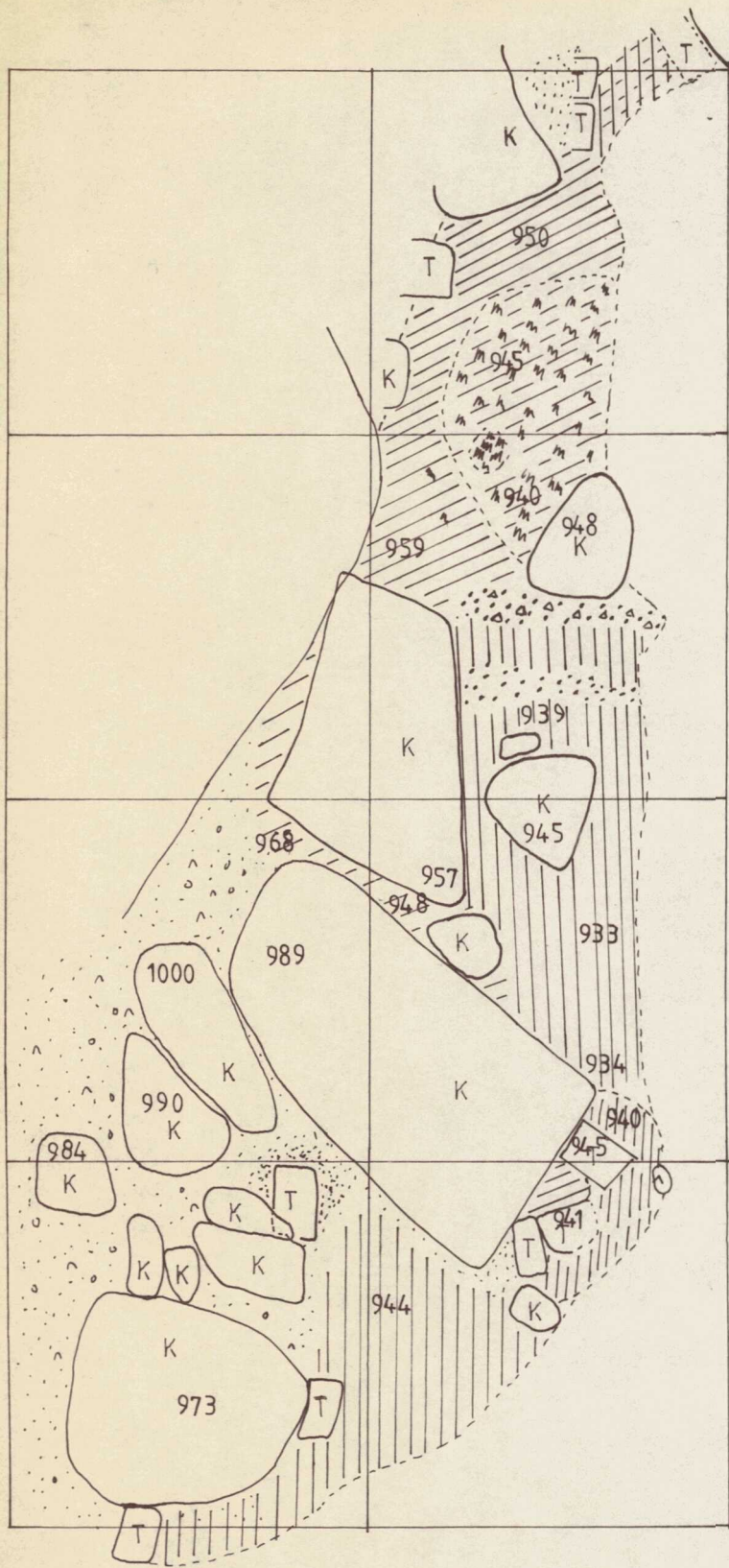
RITARIHUONE
00170 HKI 17
PUH. 651 611

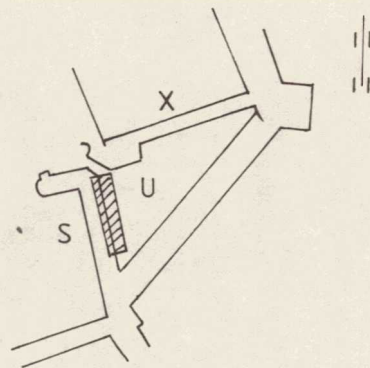
KUUSISTON LINNA 1992	KARTTA N:0 555 ALUE 9201 TASO 2.	
MITTAUSDOKUMENTOINTI 120 K.UOTILA	MUSEO VIRASTO RAKENNUSHISTORIAN OSASTO RITARIHUONE 00170 HKI 17 PUH. 651 611	

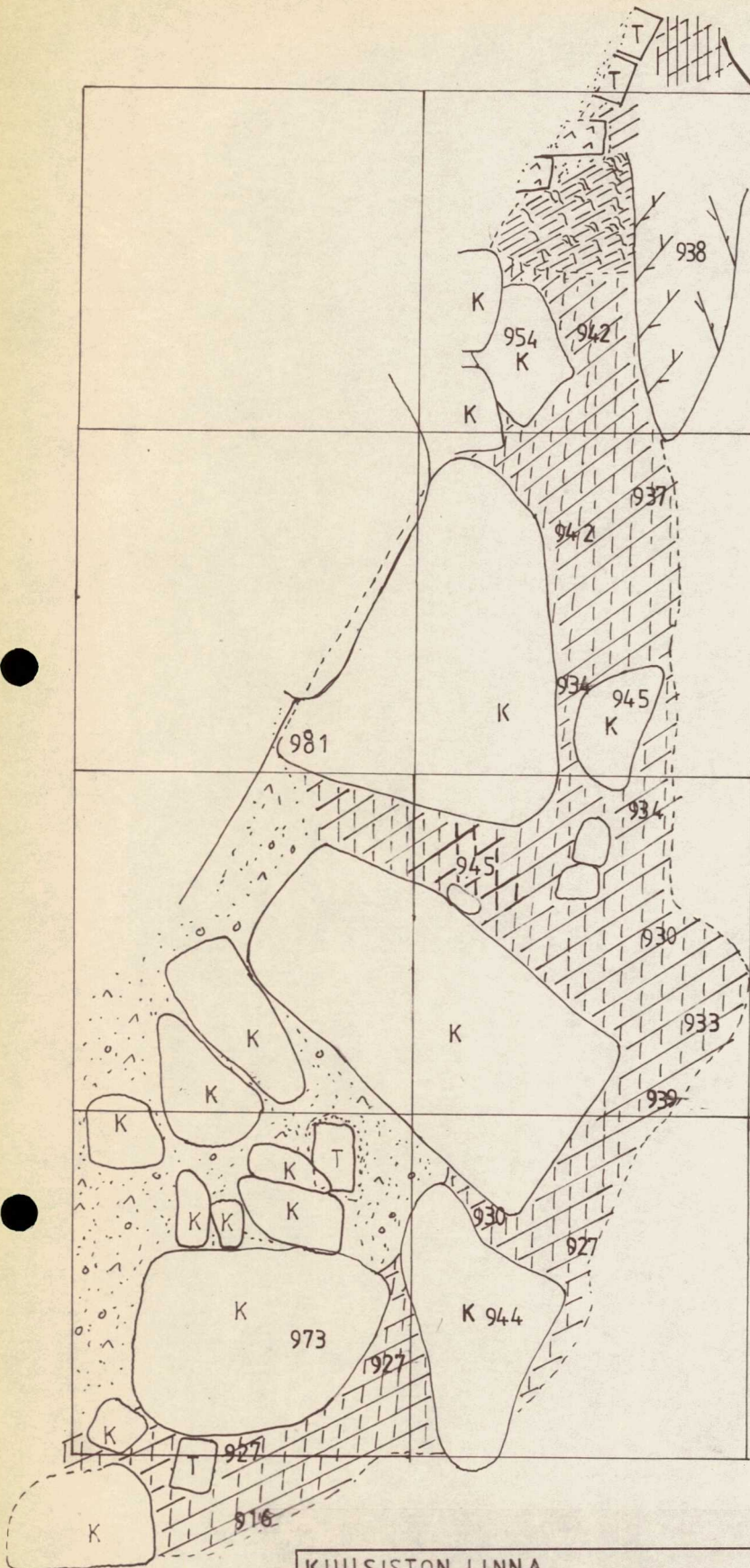
- = SAVIMAA
- = TUMMA MULTAMAA
- = NOKIMAA
- = HIEKKA
- = HIEKKA+ SAVITIIVISTE
- = SAVI
- = HIEKKA+LAASTI+ TIILIM.

0 50 1m

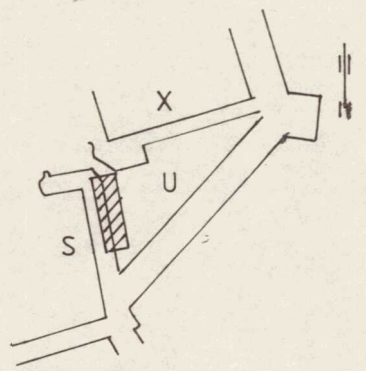
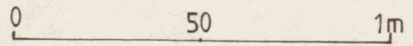

KUUSISTON LINNA 1992	KARTTA N:O 556 ALUE 9201 TASO 2b.	
MITTAUSDOKUMENTOINTI 1:20 K.UOTILA	MUSEOVIRASTO RAKENNUSHISTORIAN OSASTO RITARIHUONE 00170 HKI 17 PUH. 651 611	

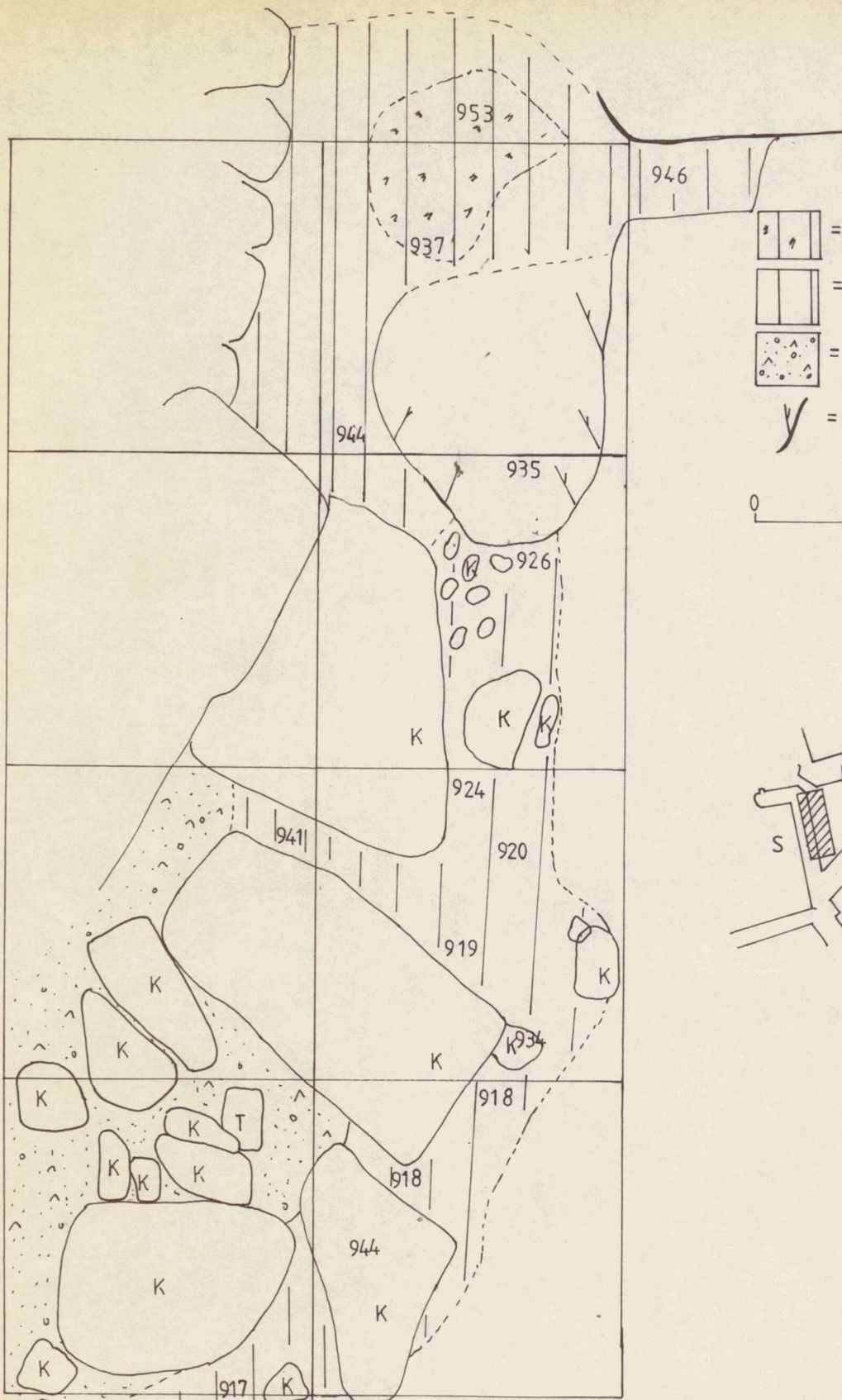

- γ = KALLIO
- [diagonal hatching] = SAVIMAA
- [cross-hatching] = TUMMA HUMUSMAA
- [dotted] = HIEKKA+LAASTI+TIILIM.
- [stippled] = LAASTIA

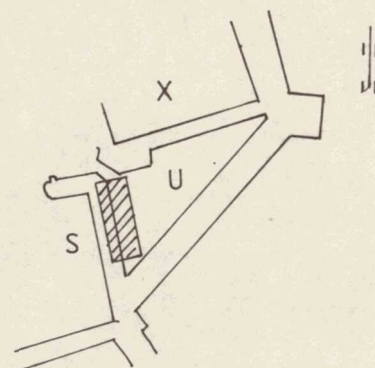
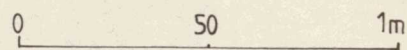

KUUSISTON LINNA 1992	KARTTA N:0 557 ALUE 9201 TASO 3.	
MITTAUSDOKUMENTOINTI 1:20 K. UOTILA	MUSEOVIRASTO RAKENNUSHISTORIAN OSASTO RITARIHUONE 00170 HKI 17 PUH. 651 611	

- = NOKINEN HIEKKÄ
- = VAALEA HIEKKÄ/HIESU
- = HIEKKÄ+LAASTI+TIILIM.
- = KALLIO

KUUSISTON LINNA
1992

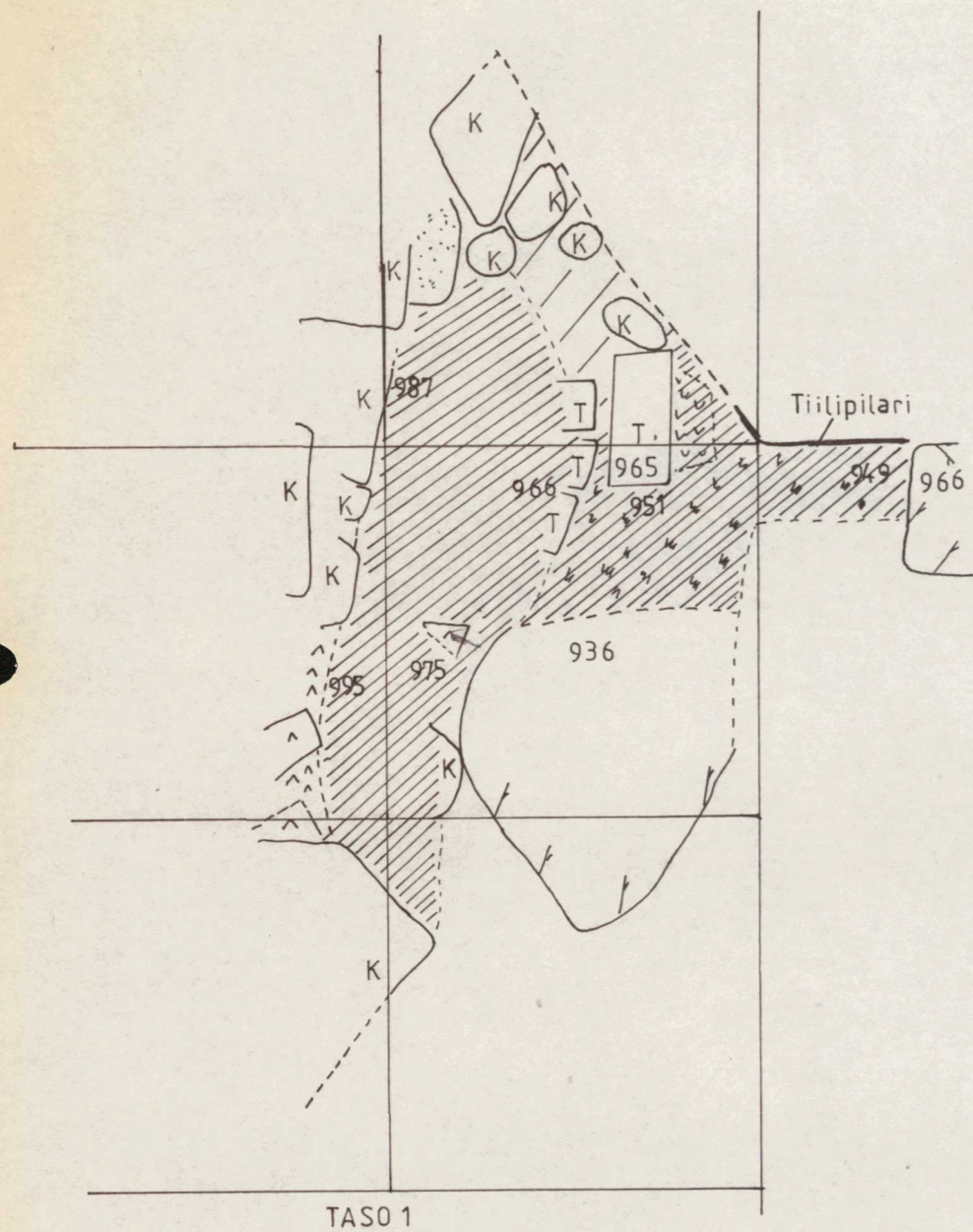
KARTTA N:0 55 8
ALUE 9201
TASO 4.

MITTAUSDOKUMENTOINTI
1:20
K. UOTILA, T. JÄKÄRÄ

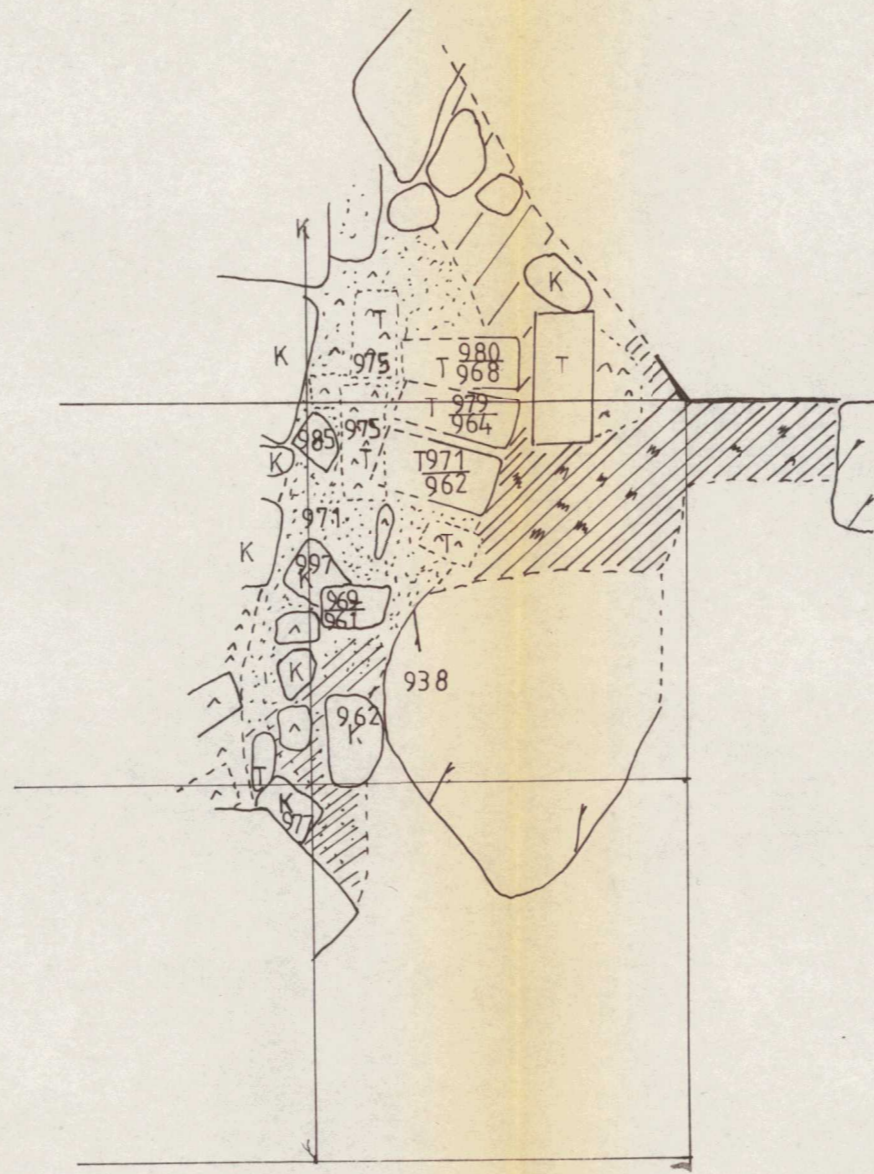
MUSEOVIRASTO RAKENNUSHISTORIAN OSASTO

RITARIHUONE
00170 HKI 17
PUH. 651 611

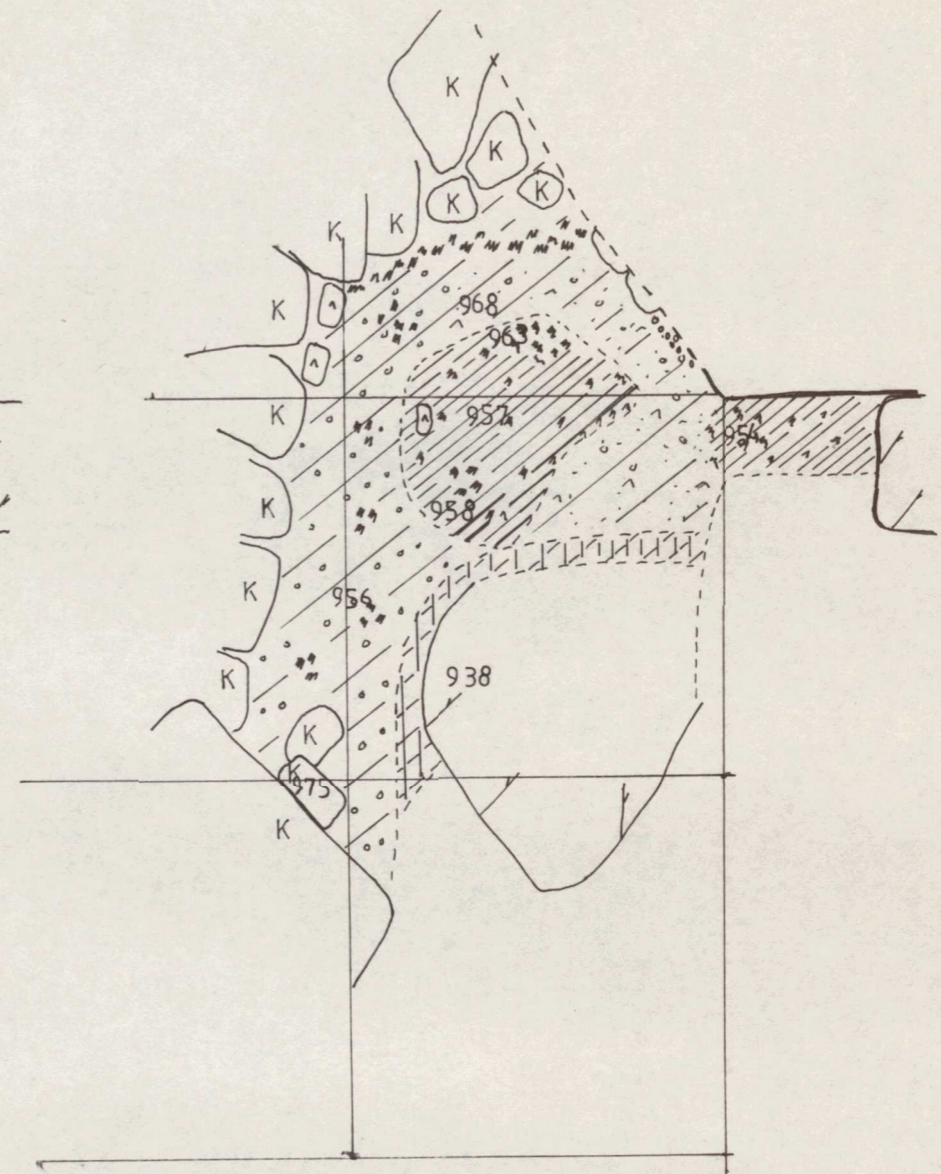

TASO 1

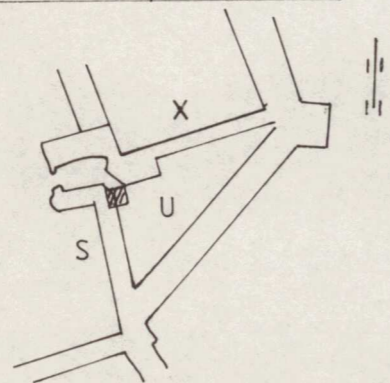
TASO 2

TASO 3

- =MULTAMAA
- =TUMMA MULTAMAA
- =NOKIMAA
- =LAASTIA
- =HIEKKAINEN
MULTAM.+NOKEA
- =HIEKKAINEN
MULTAM.+LAASTIA

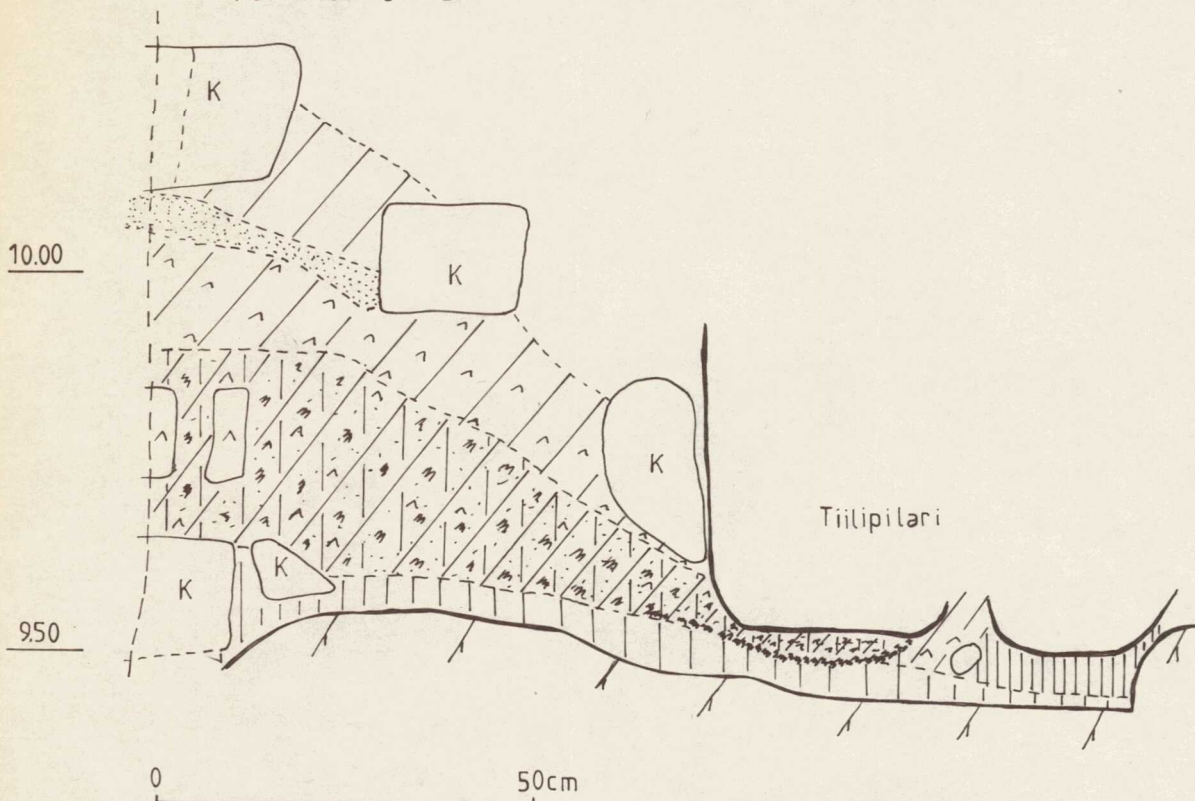
0 50 1m

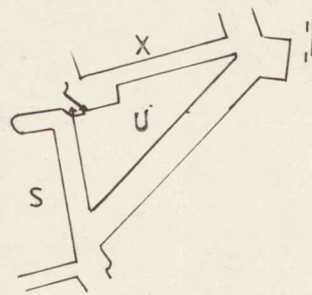
KUUSISTON LINNA 1992	KARTTA N:O 559 ALUE 9201 POHJOISOSAN TASOT 1-3	
MITTAUSDOKUMENTOINTI 1:20 K.UOTILA, T.JÄKÄRÄ	MUSEOVIRASTO RAKENNUSHISTORIAN OSASTO RITARIHUONE 00170 HKI 17 PUH. 651 611	

9201
POHJOISPROFIILI

- = MULTAMAA
- = SAVIMAA+
NOKEA, LAASTIA, TIILIA
- = SEK. SAVI
- = SAVI
- = LAASTIA

KUUSISTON LINNA 1992	KARTTA N:O 561 ALUE 9201 POHJOISPROFIILI	
MITTAUSDOKUMENTOINTI 110 K.UOTILA	MUSEOVIRASTO RAKENNUSHISTORIAN OSASTO RITARIHUONE 00170 HKI 17 PUH. 651 611	

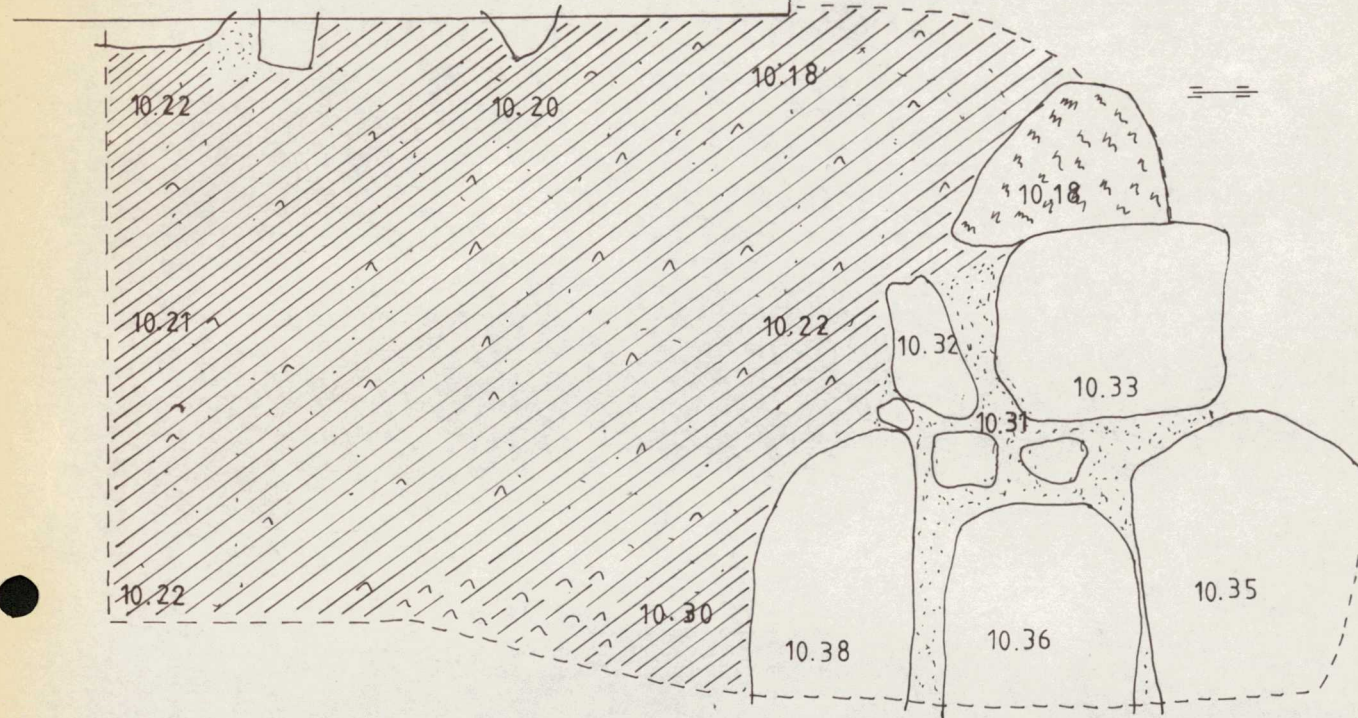

TASO 2.

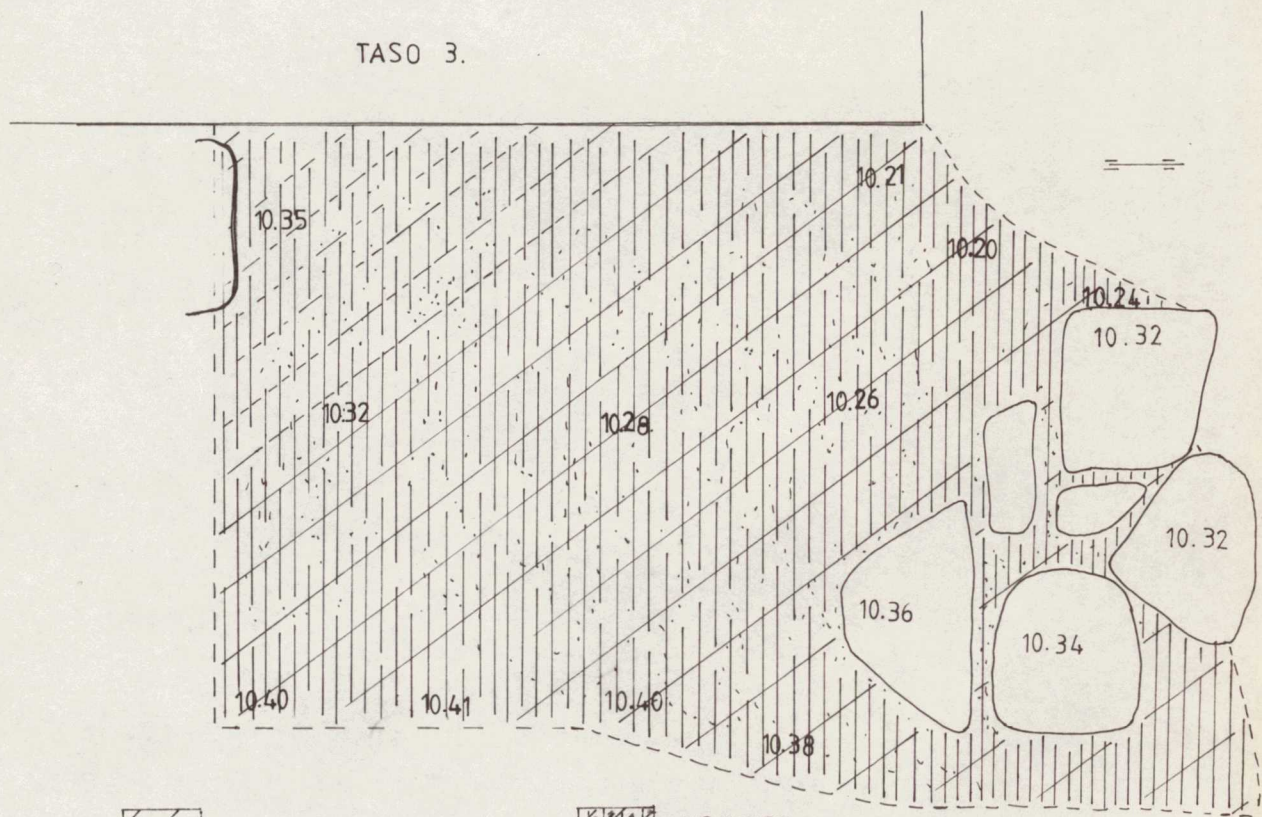
I-HUONEEN
ITÄSEINÄ

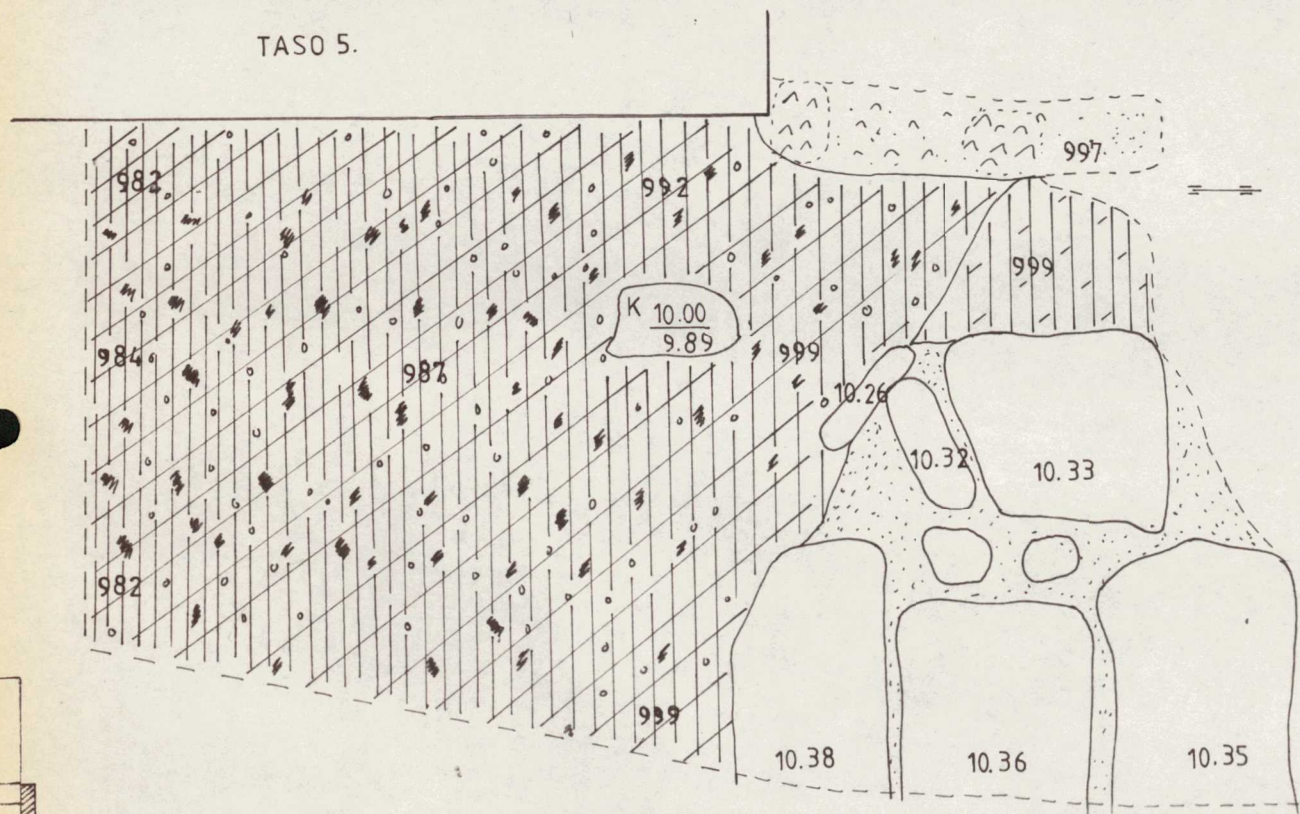
TASO 4.

TASO 3.

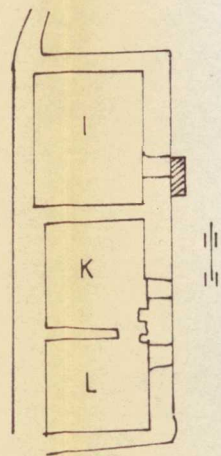

TASO 5.

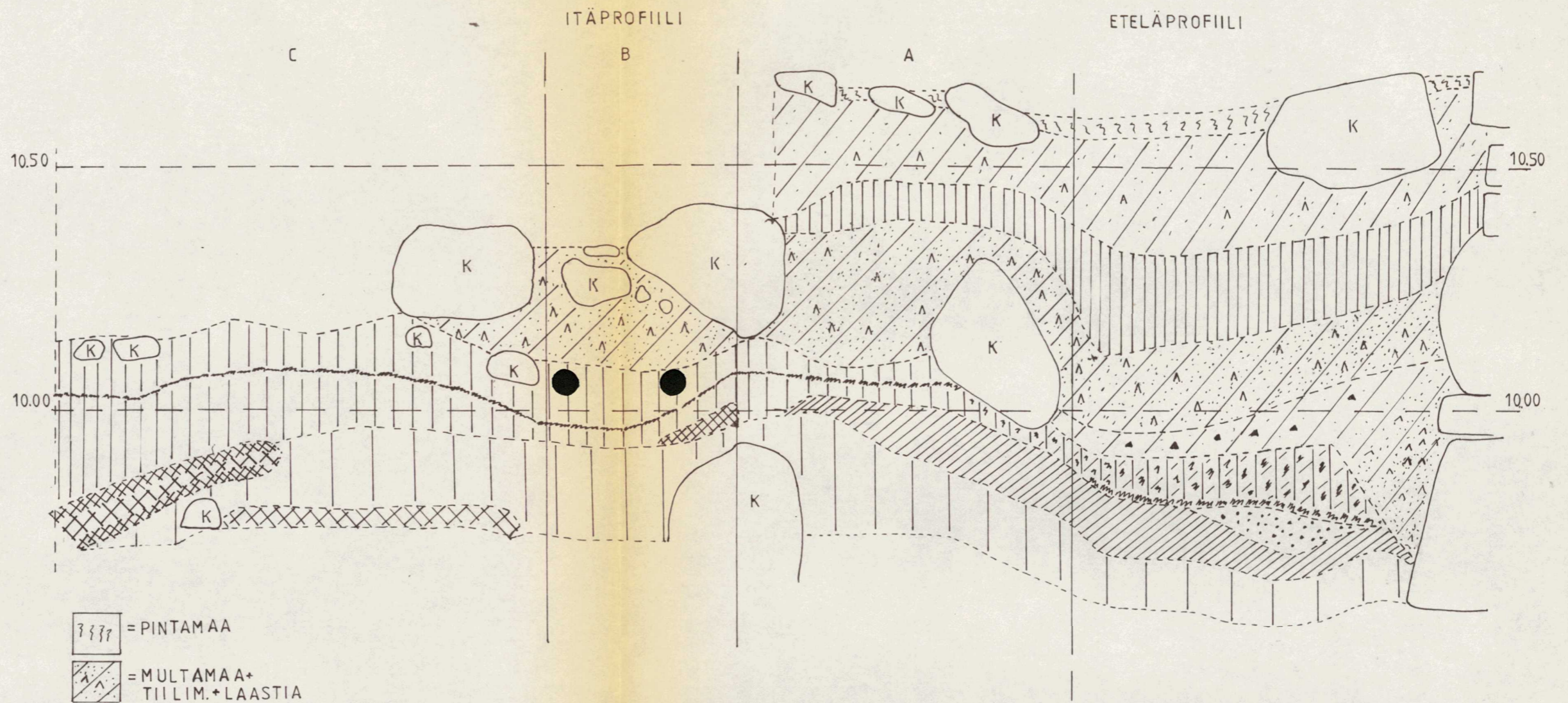
- = MULTAMAA
- = MULTAMAA+
LAASTIA JA TIILIM.
- = SAVI+MULTAMAA+
LAASTIA
- = TUMMA HUMUSMAA
- = NOKINEN
SAVIMAA
+ HIEKKA
- = NOKIMAA
- = LAASTI
- = SAVIMAA

0 50cm

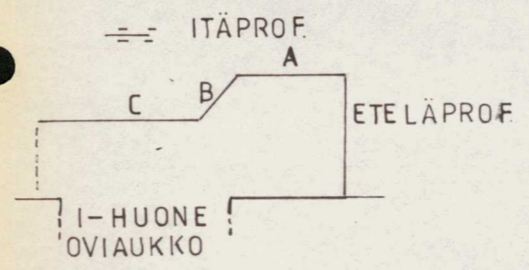
KUUSISTON LINNA 1992	KARTTA N:O 567 ALUE 9202 TASOT 2-5.
MITTAUSDOKUMENTOINTI 1:10 K.UOTILA	MUSEOVIKASTO RAKENNUSHISTORIAN OSASTO RITARIHUONE 00170 HKI 17 PUH. 651 611

- = PINTAMAA
- = MULTAMAA+
TIILIM.+LAASTIA
- = SAVI
- = SAVI+NOKEA
- = HIEKKA/HIESU
- = RUOSTEMAA
- = HIEKKA
- = NOKIKERROS

- = TUMMA
HUMUSMAA
- = SAVITIIVISTE

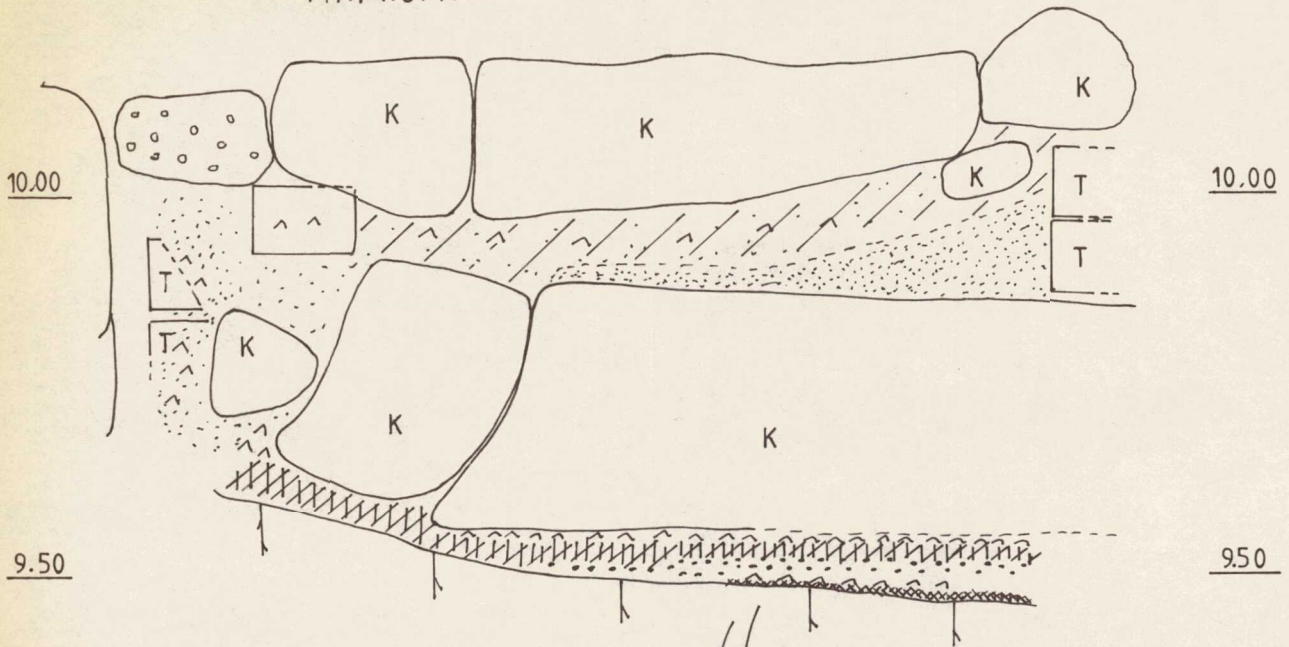

0 50cm

KUUSISTON LINNA 1992	KARTTA N:o 569 ALUE 9202 ETELÄ- JA ITÄPROFIILI
MITTAUSDOKUMENTOINTI 1:10 T.JÄKÄRÄ, K.UOTILA	MUSEOVIRASTO RAKENNUSHISTORIAN OSASTO
	RITARIHUONE 00170 HKI 17 PUH. 651 611

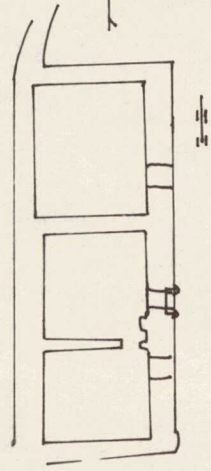

ITÄPROFIILI

- = MULTAMAA
- = SAVIMAA
- = RUSKEA LAASTI
- = VAALEA LAASTI
- = BETONI

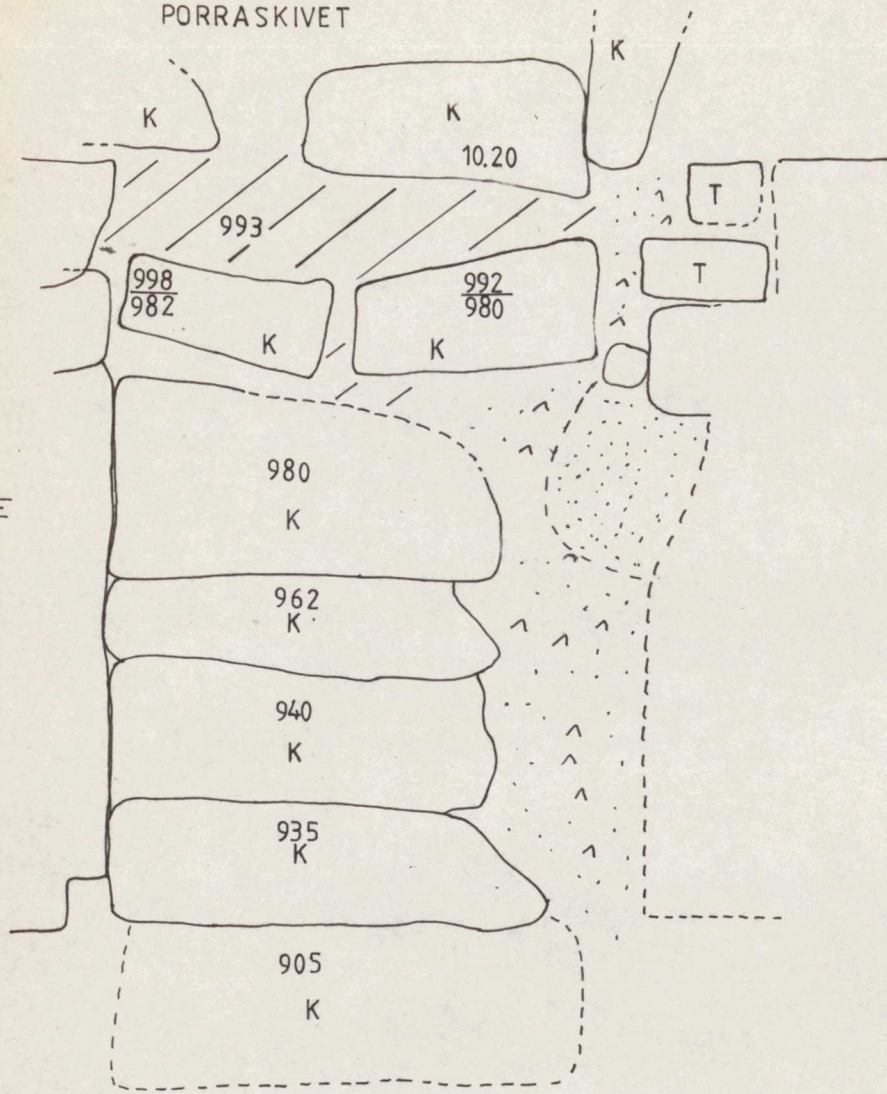
0 50cm

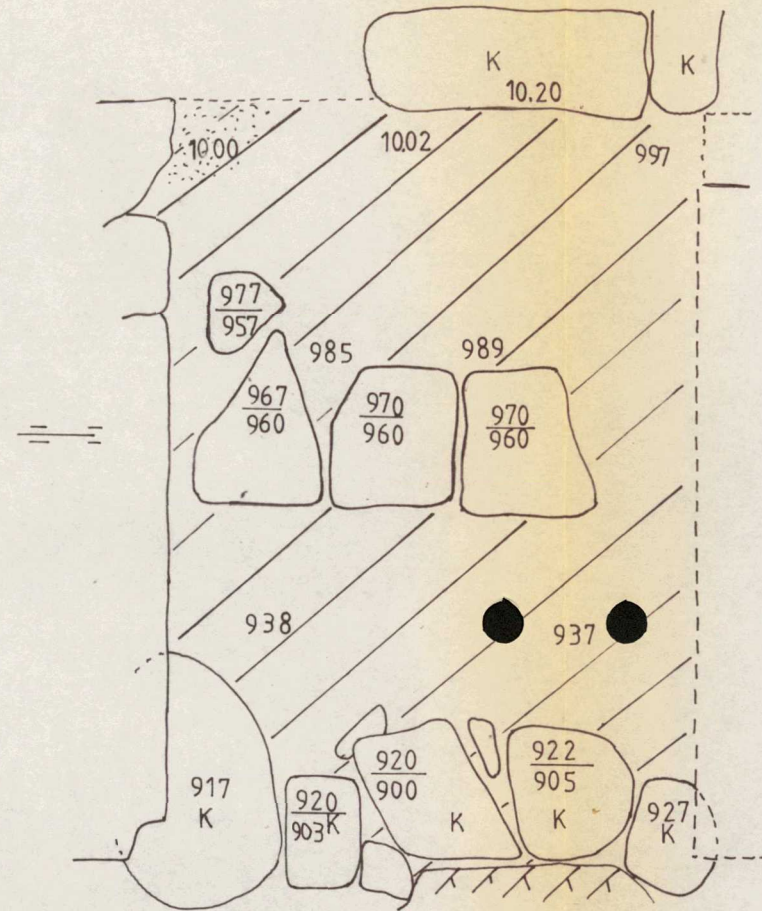
KUUSISTON LINNA 1992	KARTTA N:O 580 ALUE 9203 ITÄPROFIILI	
MITTAUSDOKUMENTOINTI 1:10 K.UOTILA	MUSEOVIRASTO RAKENNUSHISTORIAN OSASTO RITARIHUONE 00170 HKI 17 PUH. 651 611	

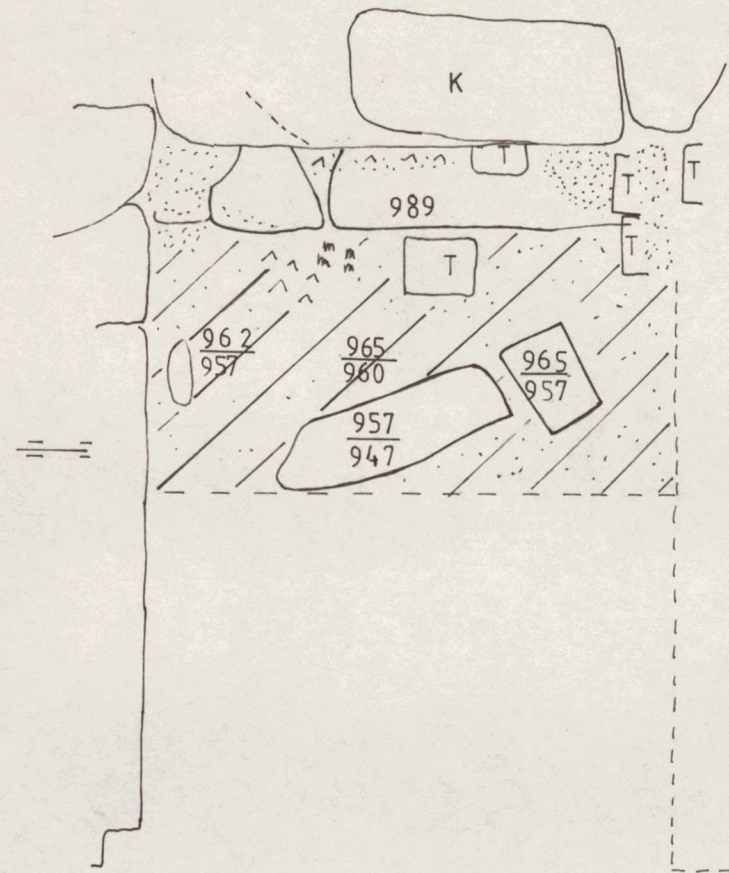
PORRASKIVET

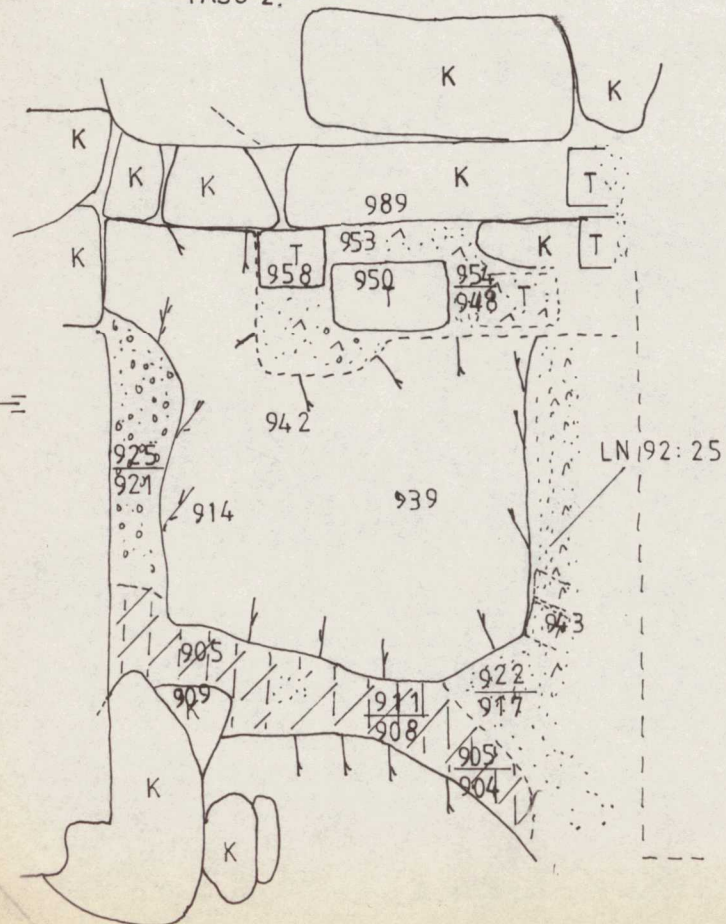
TASO 1.

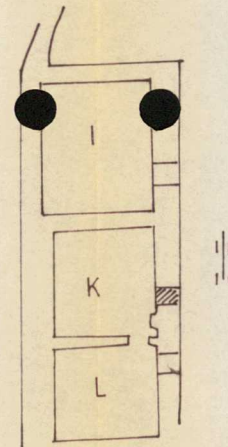
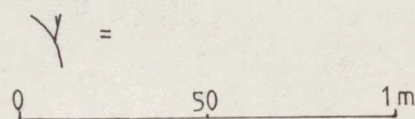
TASO 1b

TASO 2.

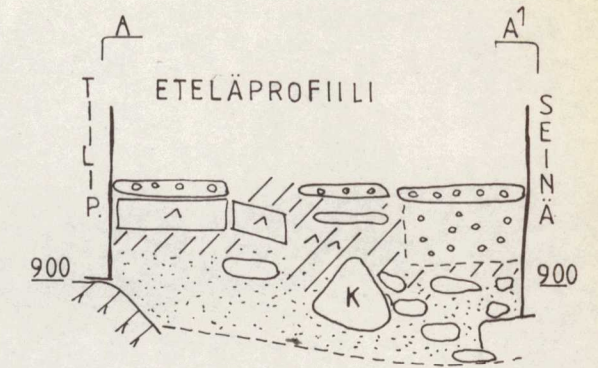
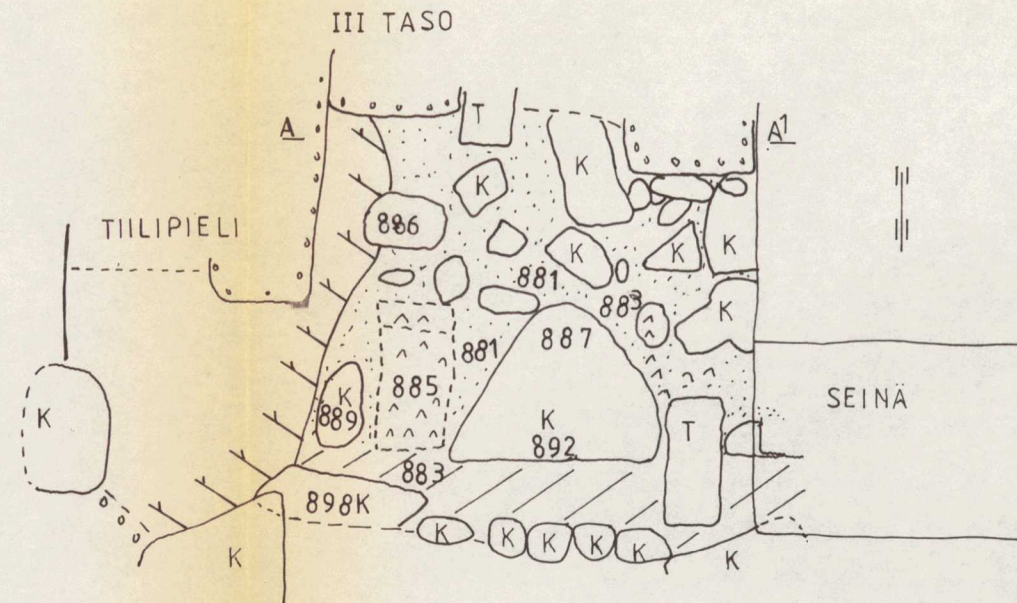
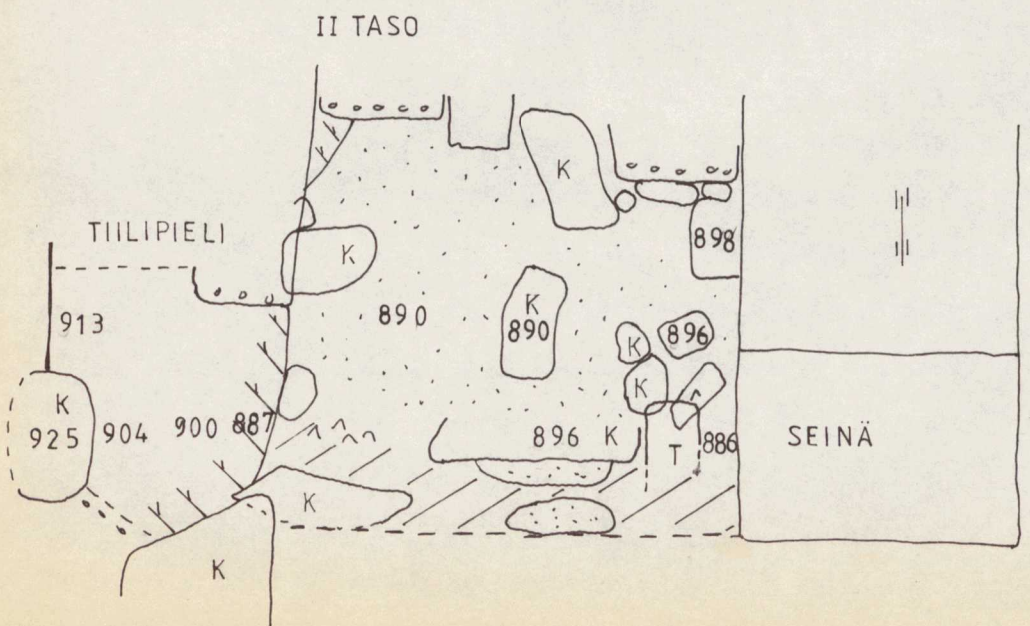
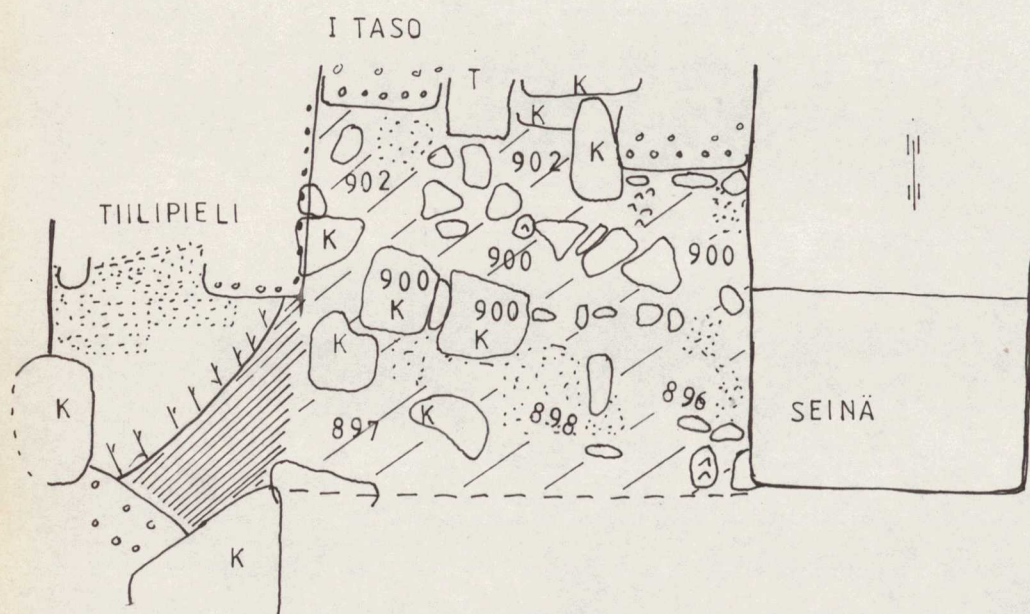
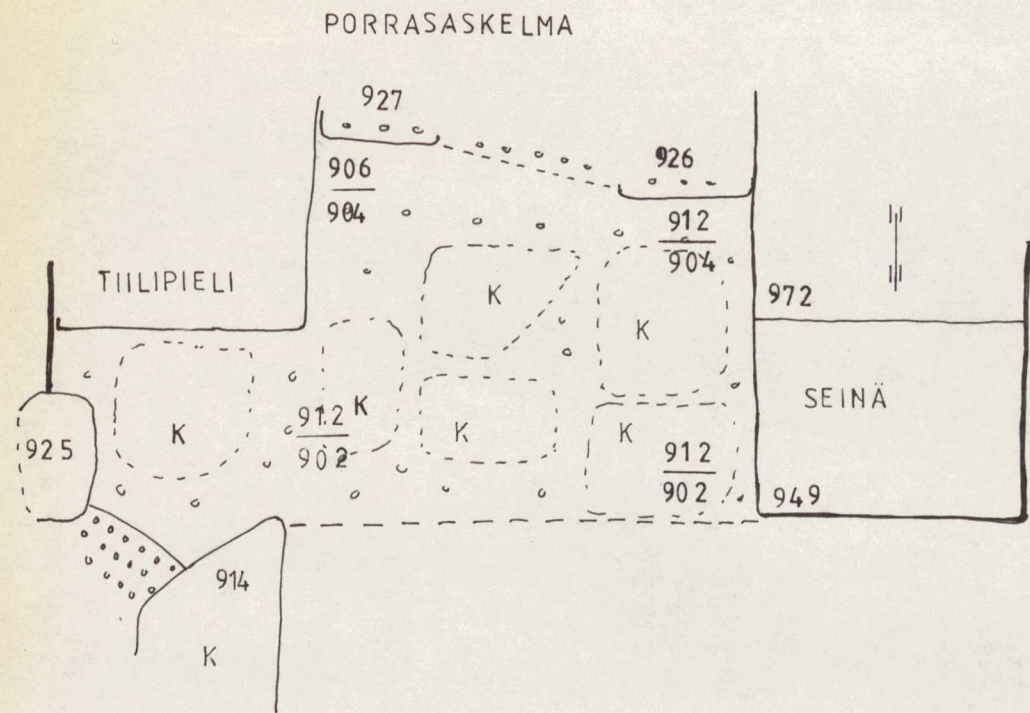

- = MULTAMAA
- = LAASTILLINEN MULTAMAA
- = SAVINEN MULTAMAA
- = LAASTI+HIEKKA

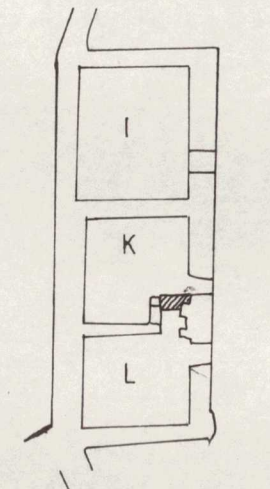

KUUSISTON LINNA 1992	KARTTA N:O 578 ALUE 9203. TASO T
MITTAUSDOKUMENTOINTI 1:20 K. UOTILA	MUSEOVIRASTO RAKENNUSHISTORIAN OSASTO RITARIHUONE 00170 HKI 17 PUH. 651 611

- = BETONILAATTA
- = TUMMA HUMUSMAA
- = MULTAMAA
- = LAASTI
- = KALLIO

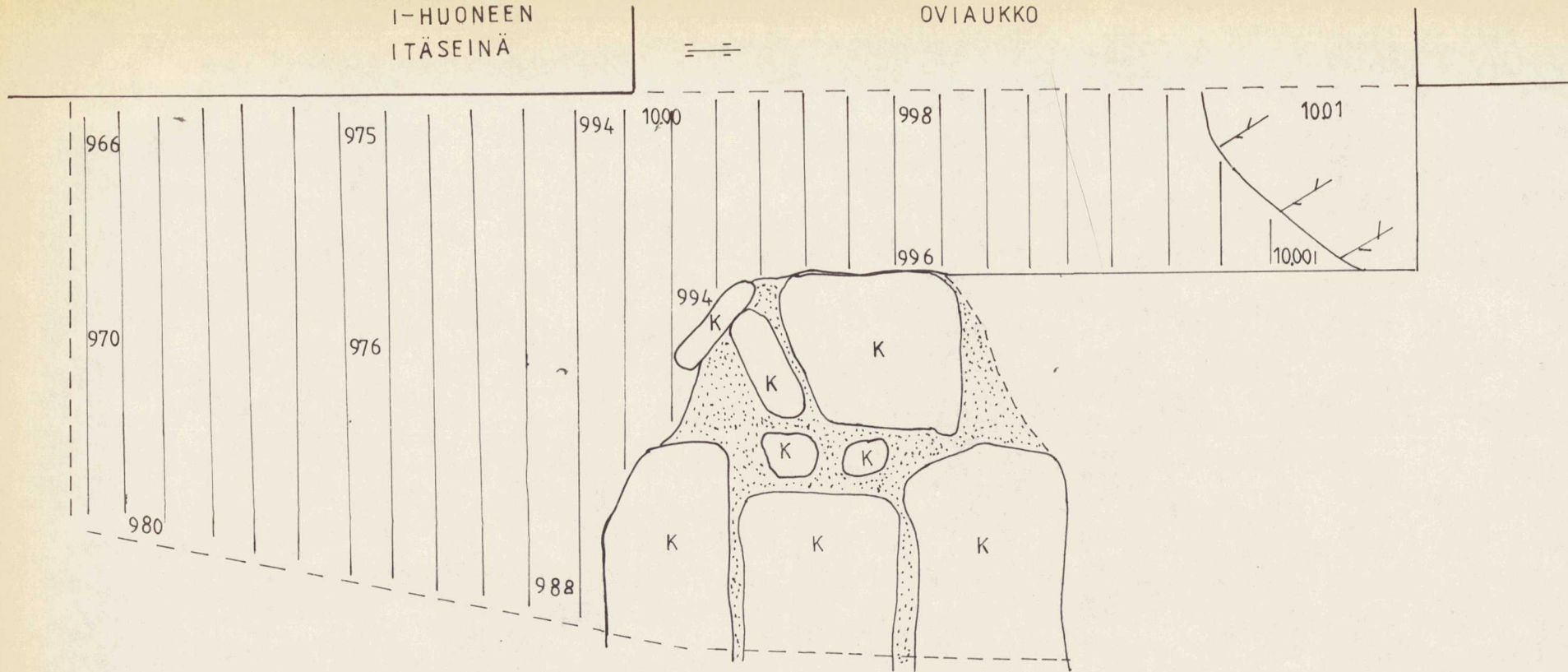

KUUSISTON LINNA 1992	KARTTA N:O 587 ALUE 9204 TASOT+ETELÄPROFIILI
MITTAUSDOKUMENTOINTI 1:20 K.UOTILA	MUSEOVIRASTO RAKENNUSHISTORIAN OSASTO RITARIHUONE 00170 HKI 17 PUH. 651 611

I-HUONEEN
ITÄSEINÄ

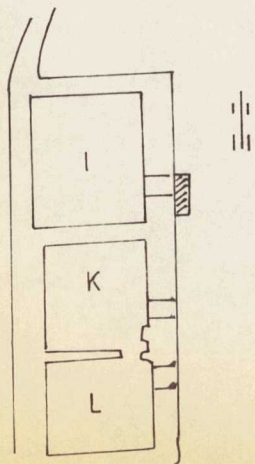
OVIAUKKO

 = HIEKKA / HIESU

0 50 cm

 = KALLIO

KUUSISTON LINNA 1992	KARTTA N:0 568 ALUE 9202 POHJATASO	
MITTAUSDOKUMENTOINTI 1:10 K. UOTILA	MUSEOVIRASTO RAKENNUSHISTORIAN OSASTO	
	RITARIHUONE 00170 HKI 17 PUH. 651 611	